

SYMPOSIUM PROGRAM AND BOOK OF ABSTRACTS

INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON BALKAN PERIODICALS: TRAJECTORY OF THE ISLAMIC THOUGHT 1945-1990

JUNE 13-15, 2025 | SKOPJE, NORTH MACEDONIA | VENUE: BALKAN STUDIES FOUNDATION

BSF | BALKAN
STUDIES
FOUNDATION

ABDÜLFETTAH RAUF RESEARCH CENTER
ABDÜLFETTAH RAUF ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
QENDRA HULUMTUESE ABDÜLFETTAH RAUF

YUNUS EMRE
ENSTİTÜSÜ

Organizing Committee

Assist. Prof. Dr. Ahmet Köroğlu, Istanbul University (Chair) | **Dr. Sevba Abdula**, Balkan Studies Foundation |
Assist. Prof. Dr. Serdar Serdaroğlu, Istanbul University | **Dr. Mustafa Öztürk**, Kırklareli University | **Assoc. Prof. Dr. Hamdi Çilingir**, Sakarya University | **Dr. Sedad Beslija**, University of Sarajevo | **Vedat S. Ahmed**, Supreme Islamic Council of the Muslim Denomination in the Republic of Bulgaria | **Dr. Besir Neziri**, The Islamic Community of the Republic of Kosovo | **Dr. Besnik Emini**, Institute of Spiritual and Cultural Heritage of Albanians | **Assoc. Prof. Dr. Fation Shabani**, Trakya University |
Muhammed Eser, Presidency for Turks Abroad and Related Communities | **Yunus Dilber**, Yunus Emre Institute Skopje

Organizing Institution

Balkan Studies Foundation | Abdulfettah Rauf Research Center

Supporting Institutions

Presidency for Turks Abroad and Related Communities | Yunus Emre Institute Skopje

Graphic Design

Seyfullah Bayram

Correspondence

Makedonsko Kosovska Brigada No: 32 1A, Cair – Skopje, North Macedonia
balkanfoundation.com | info@balkanfoundation.com

PROGRAM / BOOK OF ABSTRACTS

**INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON BALKAN PERIODICALS:
TRAJECTORY OF THE ISLAMIC THOUGHT 1945-1990**

JUNE 13-15, 2025 | SKOPJE, NORTH MACEDONIA

CONTENTS

SYMPOSIUM PROGRAM	9
ABSTRACTS	15
Studim Analitik mbi Tematikat Apologjetiko-Filozofike në Revistën <i>Hëna e Re</i> Analytical Study on Apologetical-Philosophical Topics in the <i>Hëna E Re</i> <i>Dr. Abdilkerim Iseni</i>	16
<i>Zemzem</i> Lista i Njegova Uloga u Promovisanju Islamskog Obrazovanja i Kulturne Svijesti <i>Zemzem</i> Newspaper and its Role in Promoting Islamic Education and Cultural Awareness <i>Advija Ertürk</i>	18
Revistat Islame në Kontekstin Socialist: Ndikimi dhe Sfidat (1945-1990) Islamic Journals in the Socialist Context: Influence and Challenges (1945-1990) <i>Agon Krasniqi</i>	20
Formimi i Kooperativave dhe Fushata kundër Ferexhës në Artikujt e Gazetës <i>Shar</i> The Formation of Cooperatives and the Campaign Against the Veil in Articles in the Newspaper <i>Shar</i> <i>Dr. Agron Salih</i>	22
Shkenca e Tefsirit në Revistën Mujore Informative Islame <i>Hëna e Re</i> (1987-1990) The Science of Tafsir in the Monthly Islamic Informational Magazine <i>Hëna e Re</i> (1987-1990) <i>Ali Sadiku</i>	24
Arti Islam në Periodikun e Bashkësisë Islame të Kosovës (1945-1990) Islamic Art in the Periodicals of the Islamic Community of Kosovo (1945-1990) <i>Bashkim Mehani</i>	26
Roli i Revistës <i>Takvimi</i> në Vitet e 1970-1980 The Role of the Magazine <i>Takvim</i> in the 1970s and 1980s <i>Dr. Besir Neziri</i>	28
Trajtimi i disa Çështjeve Fetare për Popullsinë Myslimane në Shkrimet e Gazetës <i>Flaka e Vëllazërimit</i> (1945-1953) botuar në Shkup The Treatment of some Religious Issues for the Muslim Population in the Writings of the Newspaper <i>Flaka e Vëllazërimit</i> (1945-1953) Published in Skopje <i>Dr. Besnik Emiri</i>	30

Letërsia Fetare-Islame në Revistën <i>Edukata Islame</i> Religious-Islamic Literature in the Magazine <i>Edukata Islame</i> <i>Besnik Jaha</i>	32
Gelenek, Harf ve Cemiyet: <i>Hak Yol</i> Üzerinden 1952 Batı Trakya'sında Muhafazakâr Söylemin İnşası Tradition, Print, and Community: Constructing Conservative Discourse in 1952 Western Thrace through <i>Hak Yol</i> <i>Büşra Elif Özçelik</i>	34
Trajitimi i Trashëgimisë Kulturore Islame në Revistën <i>Hëna e Re</i> (1987-1991) The Treatment of Islamic Cultural Heritage in the Magazine <i>Hëna e Re</i> (1987-1991) <i>Driton Dikena</i>	36
Pedagogijski Potencijal Čovjeka – Analiza Časopisa <i>Islamska Misao</i> The Pedagogical Potential of Human in the Journal <i>Islamska Misao</i> <i>Assist. Prof. Dr. Edina Nikšić Rebihić</i>	38
Biblioteke u Islamskoj Periodici u Bosni i Hercegovini Između Dva Svjetska Rata: Tumačenje, Društveni Značaj i Uloga u Oblikovanju Budućnosti Libraries in Islamic Periodicals in Bosnia and Herzegovina Between the Two World Wars: Interpretation, Social Significance, and Role in Shaping the Future <i>Ejla Ćurovac</i>	40
Bulgaristan'daki Türk Kadının <i>Yeni Işık</i> Gazetesine Yansıyan Sosyo-Kültürel Değişimi (1945-1985) The Socio-Cultural Transformation of Turkish Women in Bulgaria Reflected in <i>Yeni Işık</i> Newspaper (1945-1985) <i>Dr. Emine Bayraktarova</i>	42
Doğu ile Batı Arasındaki Köprüler: <i>El Emel</i> Dergisinin Çeviri Çalışmaları ve Yugoslavya'daki Şarkiyatçılığın Gelişimi Bridges Between East and West: The Translation Works of <i>El Emel</i> Journal and the Development of Orientalism in Yugoslavia <i>Enisa Alomerović Hubanić</i>	44
Vehbija Hodžić i Njegov Doprinos Islamskoj Misli u Novopazarskom Kraju Vehbija Hodžić and his Contribution to Islamic Thought in the Novi Pazar Region <i>Assist. Prof. Dr. Enver Ujkanović, Nesip Pepić</i>	46
Rrethanat Politiko-Shoqërore të Shtypit Shqiptar Islam pas Luftës së Dytë Botërore The Socio-Political Circumstances of the Albanian Islamic Press after World War II <i>Prof. Dr. Fahrush Rexhepi</i>	48

Përmbajtja dhe Çasja e Shkrimeve mbi Islamin në Periodikët në Shqipëri pas vitit 1945: Shembulli i Revistës Satirike <i>Hosteni</i> The Content and Approach of Writings on Islam in Albanian Periodicals after 1945: The Case of the Satirical Magazine <i>Hosteni</i> Assoc. Prof. Dr. Fation Shabani	50
Trajtimi i Tematikave për Gruan në Revistën <i>Edukata Islame</i> Treatment of Women's Topics in the Magazine <i>Edukata Islame</i> Fetije Gërbeshti	52
Uloga Higijene u Muslimanskoj Porodici na Primjeru Epidemije <i>Variola Vere</i> kroz Glasila Islamske Zajednice The Role of Hygiene in the Muslim Family During the <i>Variola Verae</i> Epidemic Through the Publications of the Islamic Community Fikreta Jakubović	54
Doprinos <i>Novopazarskog Zbornika</i> (1977–1990) u Afirmaciji i Razvoju Islamske Kulture u Sandžaku The Contribution of the <i>Novopazarskog Zbornika</i> (1977–1990) to the Affirmation and Development of Islamic Culture in Sandžak Dr. Mensur Zukorlić	56
Sebat Gazetesi'nde Türkiye İnkılaplarına Eleştirel Yaklaşımlar Critical Evaluations of the Modernization Reforms in Türkiye as Presented in <i>Sebat</i> Newspaper Meryem Çapın	58
Saraybosna'da Şeb-i Arus Akademisi ve <i>Şeb-i Arus</i> Dergisi (1974-1990) Şeb-i Arus Academy and <i>Şeb-i Arus</i> Magazine in Sarajevo (1974-1990) Mikail Türker Bal	60
Batı Trakya'da Süreli Yayınların İslam Eğitime Katkıları (1945-1990) Contribution of Periodicals to Islamic Education in Western Thrace (1945-1990) Muhammet Dükkancı	62
1987-1991 Yılları Arasında <i>El-Hilal</i> Gazetesine Göre Makedonya'da Dini Hayat Religious life in Macedonia According to <i>El-Hilal</i> Newspaper Between 1987-1991 Dr. Mumin Omerov	64
Roli i Revistës <i>Dituria Islame</i> në Promovimin e Rëndësisë së Fesë në Jetën e Njeriut (1986-1990) The Role of the Magazine <i>Dituria Islame</i> in Promoting the Importance of Religion in Human Life (1986-1990) Muzaqete Kosumi	66

Doprinost Vehbije ef. Hodžića Islamskoj Periodici Contribution of Vehbija Ef. Hodzic in Islamic Periodicals <i>Assoc. Prof. Dr. Nedžad Redžepović</i>	68
Batı Trakya'da Osmanlı Türkçesiyle Bir Yayın: Hafız Ali Reşad ve <i>Esas Muhafazakâr</i> Gazetesi A Publication in Ottoman Turkish in Western Thrace: Hafız Ali Reshad and the Newspaper <i>Esas Muhafazakar</i> <i>Orhan Sakin</i>	70
Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti Yüksek İslam Liderliği Bülteni'nde Belgrad İslam Mimarisi The Islamic Architecture of Belgrade in the Gazette of the Supreme Islamic Eldership of SFR Yugoslavia <i>Emir Škrijelj, Prof. Dr. Redžep Škrijelj</i>	72
The Early Beginnings of Islam in Bosnia and Herzegovina <i>Omer Merzić</i>	75
Revista <i>Dituria Islame</i> e Kosovës - Dritare Shkence dhe Informimi Kosovo's Magazine <i>Dituria Islame</i> – Window of Science and Information <i>Refik Gërbeshi</i>	76
Revista <i>Dituria Islame</i> dhe Impakti i saj në Edukimin dhe Formësimin Islam e Rinisë The Journal <i>Dituria Islame</i> and its Impact on the Religious Education and Islamic Formation of Youth <i>Assist. Prof. Dr. Rexhep Suma</i>	78
Shkatërrimi i Mendimit Islam pas Instalimit të Regjimit Komunist në Vitet 1945 -1967 The Destruction of Islamic Thought after the Installation of the Communist Regime in the Years 1945 -1967 <i>Roald Hysa</i>	80
Keqkuptimet rreth Fesë dhe Qasja e Revistës <i>Edukata Islame</i> në Flakjen e tyre: Përplasja e Fesë me Shkencën si Rast Studimi Misunderstandings around Religion and the Approach of the <i>Edukata Islame</i> Magazine in Removing them: Clash of Religion with Science as a Case of Study <i>Dr. Sedat Islami</i>	82
Shkrimet në Revistën <i>Dituria Islame</i> 1986-1990 për Rilindasit Writings in the Magazine <i>Dituria Islame</i> 1986-1990 about the Rilindas <i>Dr. Selim Selimi</i>	84

Makedonya'da Bir Özgürlük Mücadelesi Yücel Hareketi ve <i>Birlik</i> Gazetesi A Struggle for Freedom in Macedonia: The Yücel Movement and <i>Birlik</i> Newspaper <i>Dr. Seyithan Altaş</i>	86
<i>Eylülcü Çocuk</i> Gazetesinin 1960 Yılındaki Yayın İçeriği Üzerine bir İnceleme An Analysis of the Themes in the 1960 Children's Newspaper <i>Eylülcü Çocuk</i> <i>Dr. Sibel Mustafa-Rashidova</i>	88
Roli i Revistës <i>Edukata Islame</i> në Komentimin dhe Interpretimin e Kur'anit në Kosovë Gjatë Viteve 1945-1990 The Role of <i>Edukata Islame</i> Journal in The Exegesis and Interpretation of the Qur'an in Kosovo During the Years 1945-1990 <i>Assist. Prof. Dr. Valmire Batatina Krasniqi</i>	90
Komünizme Geçiş Dönemi Bulgaristan'ında Türkçe Süreli Yayınlar Üzerinden İslâm Düşüncesinin İzini Sürmek (1945-1950) Tracing Islamic Thought Through Turkish Periodicals in Bulgaria During the Transition Period to Communism (1945-1950) <i>Vedat S. Ahmed</i>	92
<i>Der Gerade Weg</i> ve Avrupa İslamı'nın İnşası: Savaş Sonrası Avusturya'da Müslüman Entelektüel Direnişi ve Dini Kurumsallaşma (1958-1979) <i>Der Gerade Weg</i> and the Construction of European Islam: Muslim Intellectual Resistance and Religious Institutionalization in Post-War Austria (1958-1979) <i>Yunus Dilber, Prof. Dr. Emel Topcu</i>	94

The Balkan Studies Foundation is the continuation of the Fettah Efendi Education and Thought Association, which was founded in September 2016 by young academicians, students, and young businessmen based in Skopje. It has been reorganized under a different institutional framework due to the expansion of activities carried out under the association's umbrella and the necessity of including all of the Balkans. Between 2016 and 2022, it conducted thousands of educational activities and undertook significant research and publication endeavors. Since September 2022, it has continued its activities through research centers, training centers, and publishing houses under the name of the Balkan Studies Foundation.

The Balkan Periodicals Project examines Islamic thought in Bosniak, Turkish, and Albanian communities across the Balkans through weekly magazines and newspapers from 1918 to 2018. Covering three key periods—post-Ottoman (1918–1945), socialist (1946–1990), and democratization (1991–2018)—the project aims to catalog, digitize, and preserve relevant periodicals, and conduct oral history interviews with contributors. It highlights how Muslim identity evolved under various regimes, navigating nationalism, minority status, and re-engagement with public life. By analyzing articles, essays, and editorials, the project seeks to map the development, themes, and ruptures of Islamic thought in the region and provide a foundation for future research and scholarship.

The Presidency for Turks Abroad and Related Communities (YTB) was established in 2010 (Law No. 5978) and restructured under a 2018 Presidential Decree to support Turkish citizens living abroad, kin and related communities, and international students in Türkiye. YTB's work strengthens ties with communities sharing a common history and culture with Türkiye, from the Balkans to Africa, the Caucasus, Eastern Europe, Central and East Asia, and the Middle East. Through initiatives across these regions, YTB aims to enhance economic, social, cultural, and academic relations with these “brother” communities. Playing a vital role in Türkiye's foreign policy, soft power, and public diplomacy, YTB remains dedicated to fostering connections and mutual development with kin and related communities around the world.

The Yunus Emre Foundation is a public foundation established by Law No. 5653 on May 5, 2007, to promote Türkiye, the Turkish language, history, culture, and arts worldwide. It also aims to strengthen cultural exchange and friendship between Türkiye and other countries.

The Yunus Emre Institute, affiliated with the Foundation, has been operating since 2009. It teaches Turkish abroad, organizes cultural and artistic events to promote Türkiye, and supports academic work. The Institute has over 80 cultural centers worldwide and collaborates with international institutions to support Turkish language and Turkology programs.

SYMPOSIUM PROGRAM

International Symposium on Balkan Periodicals: The Trajectory of Islamic Thought, 1945-1990, Skopje-North Macedonia

Opening Remarks, 14:30-15:00

Session I: General Framework of Islamic Periodicals in Albanian World, Moderator: Dr. Besnik Emini, June 13, 2025, 15:00-16:15, Hall A

Fahrush Rexhepi	Rrethanat Politiko-Shoqërore të Shtypit Shqiptar Islam pas Luftës së Dytë Botërore	Albania	Albanian
Fation Shabani	Përmbajtja dhe Çasja e Shkrimeve mbi Islamin në Periodikët në Shqipëri pas vitit 1945: Shembulli i Revistës Satirike <i>Hosteni</i>	Albania	Albanian
Roald Hysa	Shkatërrimi i Mendimit Islam pas Instalimit të Regjimit Komunist në Vitet 1945-1967	Albania	Albanian
Agon Krasniqi	Revistat Islame në Kontekstin Socialist: Ndikimi dhe Sfidat (1945-1990)	Albania	Albanian

Session II: Periodicals in Novi Pazar, Serbia, Moderator: Enver Ujkanović, June 13, 2025, 16:30-17:45, Hall A

Enver Ujkanović, Nesip Pepić	Vehbija Hodžić i njegov Doprinos Islamskoj Misli u Novopazarskom Kraju	Serbia	Bosnian
Mensur Zukorlić	Doprinos <i>Novopazarskog Zbornika</i> (1977-1990) u Afirmaciji i Razvoju Islamske Kulture u Sandžaku	Serbia	Bosnian
Nedžad Redžepović	Doprinos Vehbije ef. Hodžića Islamskoj Periodici	Serbia	Bosnian
Enisa Alomerović Hubanić	Doğu ile Batı Arasındaki Köprüler: <i>El Emel</i> Dergisinin Çeviri Çalışmaları ve Yugoslavya'daki Şarkiyatçılığın Gelişimi	Serbia	Bosnian

Session III: Periodicals in Bulgaria, Moderator: Dr. Sevba Abdula, June 13, 2025, 18:00-19:15, Hall A

Sibel Mustafa-Rashidova	<i>Eylülcü Çocuk</i> Gazetesinin 1960 Yılındaki Yayın İçeriği Üzerine bir İnceleme	Bulgaria	Turkish
Vedat S. Ahmed	Komünizme Geçiş Dönemi Bulgaristan'ında Türkçe Süreli Yayınlar Üzerinden İslâm Düşüncesinin İzini Sürmek (1945-1950)	Bulgaria	Turkish
Emine Bayraktarova	Bulgaristan'daki Türk Kadının Yeni Işık Gazetesine Yansıyan Sosyo-Kültürel Değişimi (1945-1985)	Bulgaria	Turkish

Session IV: Periodicals in North Macedonia: <i>Hëne e Re</i> , Moderator: Dr. Besir Neziri, June 14, 2025, 09:00-10:15, Hall A			
Ali Sadiku	Shkenca e Tefsirit në Revistën Mujore Informative Islame <i>Hëna e Re</i> 1987-1990	North Macedonia	Albanian
Driton Dikena	Trajtimi i Trashëgimisë Kulturore Islame në Revistën <i>Hëna e Re</i> (1987-1991)	North Macedonia	Albanian
Mumin Omerov	1987-1991 Yılları Arasında <i>El-Hilal</i> Gazetesine Göre Makedonya'da Dini Hayat	North Macedonia	Albanian
Abdülkerim Iseni	Studim Analitik mbi Tematikat Apologjetiko-Filozofike në Revistën <i>Hëna e Re</i>	North Macedonia	Albanian
Session V: Periodicals in Bosnia-Herzegovina, Moderator: Dr. Ahmet Köroğlu, June 14, 2025, 10:30-11:45, Hall A			
Omer Merzić	The early beginnings of Islam in Bosnia and Herzegovina	Bosnia-Herzegovina	Bosnian
Mikail Türker Bal	Saraybosna'da Şeb-i Arus Akademisi ve <i>Şeb-i Arus</i> Dergisi (1974-1990)	Bosnia-Herzegovina	Turkish
Yunus Dilber, Emel Topçu	<i>Der Gerade Weg</i> ve Avrupa İslamı'nın İnşası: Savaş Sonrası Avusturya'da Müslüman Entelektüel Direnişi ve Dini Kurumsallaşma (1958-1979)	Austria	Turkish
Session VI: Periodicals in North Macedonia and Kosovo, June 14, 2025, Moderator: Assoc. Prof. Dr. Fation Shabani, 14:00-15:15, Hall B			
Besnik Emiri	Trajtimi i disa Çështjeve Fetare për Popullsinë Myslimane në Shkrimet e Gazetës <i>Flaka e Vëllazërimit</i> (1945-1953) botuar në Shkup	North Macedonia	Albanian
Agron Salihi	Formimi i Kooperativave dhe Fushata kundër Ferexhës në Artikujt e Gazetës <i>Shar</i>	North Macedonia	Albanian
Besir Neziri	Roli i Revistës <i>Takvimi</i> në Vitet e 1970-1980	Kosovo	Albanian
Bashkim Mehani	Arti Islam në Periodikun e Bashkësisë Islame të Kosovës (1945-1990)	Kosovo	Albanian

Session VII: Periodicals in Kosovo: *Edukata Islame*, Moderator: Dr. Selim Selimi, June 14, 2025, 14:00-15:15, Hall A

Valmire Batatina Krasniqi	Roli i Revistës <i>Edukata Islame</i> në Komentimin dhe Interpretimin e Kur'anit në Kosovë Gjatë Viteve 1945-1990	Kosovo	Albanian
Besnik Jaha	Letërsia Fetare-Islame në Revistën <i>Edukata Islame</i>	Kosovo	Albanian
Fetije Gërbeshi	Trajtimi i Tematikave për Gruan në Revistën <i>Edukata Islame</i>	Kosovo	Albanian
Sedat Islami	Keqkuptimet rreth Fesë dhe Qasja e Revistës <i>Edukata Islame</i> në Flakjen e tyre: Përplasia e Fesë me Shkencën si Rast Studimi	Kosovo	Albanian

Session VIII: Periodicals in Kosovo: *Dituria Islame*, June 14, 2025, Moderator: Prof. Dr. Fahrush Rexhepi, 15:30-16:45, Hall B

Muzaqete Kosumi	Roli i Revistës <i>Dituria Islame</i> në Promovimin e Rëndësisë së Fesë në Jetën e Njeriut (1986-1990)	Kosovo	Albanian
Rexhep Suma	Revista <i>Dituria Islame</i> dhe Impakti i saj në Edukimin dhe Formësimin Islam e Rinisë	Kosovo	Albanian
Selim Selimi	Shkrimet në Revistën <i>Dituria Islame</i> 1986-1990 për Rilindasit	Kosovo	Albanian
Refik Gërbeshi	Revista <i>Dituria Islame</i> e Kosovës - Dritare Shkence dhe Informimi	Kosovo	Albanian

Session IX: Periodicals in Bosnia-Herzegovina, Moderator: Omer Merzić, June 14, 2025, 15:30-16:45, Hall A			
Emir Škrijelj, Redžep Škrijelj	<i>Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti Yüksek İslam Liderliği Bülteni</i> 'nde Belgrad İslam Mimarisi	Serbia	Bosnian
Advija Ertürk	<i>Zemzem</i> Lista i Njegova Uloga u Promovisanju Islamskog Obrazovanja i Kulturne Svijesti	Bosnia-Herzegovina	Bosnian
Ejla Ćurovac	Biblioteke u Islamskoj Periodici u Bosni i Hercegovini Između Dva Svjetska Rata: Tumačenje, Društveni Značaj i Uloga u Oblikovanju Budućnosti	Bosnia-Herzegovina	Bosnian
Fikreta Jakubović	Uloga Higijene u Muslimanskoj Porodici na Primjeru Epidemije Variola Vere kroz Glasila Islamske Zajednice	Bosnia-Herzegovina	Bosnian
Edina Nikšić Rebihić	Pedagogijski Potencijal Čovjeka – Analiza Časopisa <i>Islamska Misao</i>	Bosnia-Herzegovina	Bosnian
Session X : Periodicals in Balkan Turkish Minorities, Moderator: Dr. Ahmet Köroğlu, June 14, 2025, 17:00-18:15, Hall A			
Orhan Sakin	Batı Trakya'da Osmanlı Türkçesiyle Bir Yayın: Hafız Ali Reşad ve <i>Esas Muhafazakâr</i> Gazetesi	Greece	Turkish
Seyithan Altaş	Makedonya'da Bir Özgürlük Mücadelesi Yücel Hareketi ve <i>Birlik</i> Gazetesi	North Macedonia	Turkish
Muhammet Dükkancı	Batı Trakya'da Süreli Yayınların İslam Eğitime Katkıları (1945-1990)	Greece	Turkish
Meryem Çapın	<i>Sebat</i> Gazetesi'nde Türkiye İnkılaplarına Eleştirel Yaklaşımlar	Greece	Turkish
Büşra Elif Özçelik	Gelenek, Harf ve Cemiyet: <i>Hak Yol</i> Üzerinden 1952 Batı Trakya'sında Muhafazakâr Söylemin İnşası	Greece	Turkish

ABSTRACTS

Studim Analitik mbi Tematikat Apologjetiko-Filozofike në Revistën *Hëna e Re*

Analytical Study on Apologetical-Philosophical Topics in the *Hëna E Re*

Dr. Abdilkerim Iseni

Fakulteti i Shkencave Islame – Shkup

Abstrakt: Ky studim synon të i ofroj lexuesit shqyrtimet e Revistës *Hëna e Re* mbi temat në lëminë e besimit gjejmësisht ajo që përfshihet në apologjetikën islame dhe temat që pikasin problematika të filozofisë islame. Duke u nisur nga fakti se Revista *Hëna e Re* e botuar nga Bashkësia Fetare Islame e Maqedonisë ishte zëri i vetëm i muslimanëve të këtij nënqielli për një periudhë të gjatë kohore, vend të vecantë do të kenë studimet dhe përkthimet nga lëmia e besimit dhe çështjeve akaidologjike dhe të cilat do ti gjemë që nga numrat e parë të Revistës, ndersa studimet mbi çështjet filozofike, gjejmësisht filozofisë islame do të vijjnë më vonë në shprehje.

Një retrospektivë e shtjellimeve akaidologjike në Revistën *Hëna e Re* do të na ofroj një laramani të studimeve të ndërlidhura me tematikën e besimit dhe bazave të fesë, ku do të hasim në mbi 120 shkrime autoriale dhe mbi 34 artikuj të përkthyer kryesisht nga gjuha arabe, turke dhe ajo boshnjake. Ndersa në filozofi mbi 50 punime në mes të përkthimit dhe shqyrtimeve autoriale mbi temat filozofise islame.

Studimi do të përmban një hyrje kapitullin e parë mbi punimet apologjetike, kapitullin e dytë mbi punimet filozofike dhe një përfundim me një qasje kritike rreth temave të përzgjedhura, cilesise dhe mënyrës së shqyrtimit si dhe një krahasim mbi atë që është botuar në Revistat *Zani e Naltë* dhe *Edukatën Islame*.

Fjalët kyçe: apologjetika, filozofia Islame, *Hëna e Re*

Abstract: This study aims to offer readers the reviews of the *Hëna e Re* magazine on topics in the field of faith what is included in Islamic apologetics and topics that point to problems of Islamic philosophy. Starting from the fact that the *Hëna e Re* magazine published by the Islamic Religious Community of Macedonia was the only voice of the Muslims of this sub-region for a long period of time, special place will be the studies and translations in the field of faith and apologetical issues and which we will find from the first issues of the magazine, while studies on philosophical issues, i.e. Islamic philosophy will come to the fore later.

A retrospective of the apologetical elaborations in the *Hëna e Re* Magazine will offer us a variety of studies related to the topic of faith and the foundations of religion, where we will come across over 120 authoritative writings and over 34 articles translated mainly from Arabic, Turkish and Bosnian. While in philosophy over 50 works between translation and authoritative reviews on the topics of Islamic philosophy.

The study will contain an introduction to the first chapter on apologetic works, the second chapter on philosophical works and a conclusion with a critical approach on selected topics, quality and manner of consideration as well as a comparison on what has been published in the journals *Zani e Naltë* and *Edukatën Islame*.

Keywords: apologetic, Islamic Philosophy, *Hëna e Re*

Zemzem Lista i Njegova Uloga u Promovisanju Islamskog Obrazovanja i Kulturne Svijesti

Zemzem Newspaper and its Role in Promoting Islamic Education and Cultural Awareness

Advija Ertürk

Bachelor of Laws, University of Sarajevo

Apstrakt: *Zemzem* je list koji je osnovan 1968 godine od starne udruženja učenika škole „Gazi Husrev-beg“ te upravo zahvaljujući učenicima, njihovom entuzijazmu i zalaganju, postoji i funkcionira već duži niz godina. Prvi je vjerski list kod Bošnjaka nakon 1945-te godine.

List kao takav, svojim sadržajem, dotiče se raznovrsnih tema počevši od vjerskih, literarnih, književnih, naučnih radova pa sve do aktuelnih tema i zanimljivosti ostavljajući trag i doprinos u promovisanju islamskog obrazovanja i kulturne svijesti kao i jačanje običaja i tradicije među mladima. Kreatori i urednici ovog lista su danas mnoge istaknute i uspješne osobe od kojih su alimi, naučnici, umjetnici, političke, kulturne i javne ličnosti, na čije je životne puteve ovaj list ostavio neizbrisiv trag te koji će u budućnosti svojim postojanjem također obasjati nove životne početke novim naraštajima.

Ključne riječi: *Zemzem* list, učenici, Gazi Husrev-begova medresa

Abstract: *Zemzem* is a newspaper that was founded in 1968 by the student associations of the „Gazi Husrev-beg“ school, and thanks to the students, their enthusiasm and dedication, it has existed and functioned for many years. It is the first religious newspaper among Bosniaks after 1945. The newspaper as such, with its content, touches on a variety of topics, starting from religious, literary, scientific works to current topics and curiosities leaving a mark and contribution to the promotion of Islamic education and cultural awareness, as well as the strengthening of customs and traditions among young people. The creators and editors of this newspaper today are many prominent and successful people, including scholars, scientists, artists, political, cultural and public figures, on whose life paths this newspaper has left an incredible mark and whose existence in the future will also illuminate the new beginnings of life for new generations.

Keywords: *Zemzem* newspaper, students, Gazi Husrev-beg's madrasa

Revistat Islame në Kontekstin Socialist: Ndikimi dhe Sfidat (1945-1990)

Islamic Journals in the Socialist Context: Influence and Challenges (1945-1990)

Agon Krasniqi

Bursa Uludağ University

Abstrakt: Pas Luftës së Dytë Botërore, regjimet komuniste në Ballkan ushtruan një politikë shtetërore të sekularizmit të detyruar, e cila ndikoi drejtpërdrejt në shprehjen dhe transmetimin e mendimit islam. Megjithatë, brenda kufizimeve të vendosura nga shteti, disa revista islame arritën të mbijetojnë dhe të shërbejnë si platforma të rëndësishme për ruajtjen e identitetit fetar dhe intelektual të myslimanëve në rajon. Ky punim analizon rolin dhe ndikimin e revistave islame në Kosovë dhe Shqipëri gjatë periudhës 1945-1990, me fokus të veçantë te botimet si *Edukata Islame* (1971 e tutje) në Kosovë dhe përpjekjet e izoluara për botime islame në Shqipëri deri në ndalimin e fesë në vitin 1967. Në këtë kontekst, do të trajtohet mënyra se si këto revista funksionuan nën censurën shtetërore, çfarë tematikash trajtuan dhe cili ishte ndikimi i tyre në ruajtjen e diskursit islam në një periudhë represive. Gjithashtu, do të shqyrtohet dallimi midis qasjes së Jugosllavisë, e cila lejonte njëfarë lirie të kontrolluar për botimet fetare, dhe Shqipërisë, ku çdo shprehje fetare u ndalua plotësisht pas vitit 1967. Ky studim synon të kontribuojë në kuptimin e trajektores së mendimit islam në kontekstin socialist dhe të ndriçojë rolin e mediave islame si mjete të rezistencës kulturore dhe fetare.

Fjalët kyçe: Revista Islame, Mendimi Islam, *Edukata Islame*, *Zani i Naltë*, komunizmi, censura fetare

Abstract: Following the Second World War, communist regimes in the Balkans implemented a state-enforced policy of secularism, which directly impacted the expression and transmission of Islamic thought. Nevertheless, within the constraints imposed by the state, several Islamic journals managed to survive and served as important platforms for preserving the religious and intellectual identity of Muslims in the region. This paper analyzes the role and impact of Islamic journals in Kosovo and Albania during the period 1945–1990, with particular emphasis on publications such as *Edukata Islame* (from 1971 onward) in Kosovo and the isolated efforts to publish Islamic materials in Albania prior to the complete ban on religion in 1967. In this context, the study examines how these journals operated under state censorship, the themes they addressed, and their influence on maintaining Islamic discourse during a repressive period. Furthermore, it explores the contrast between Yugoslavia's approach, which allowed a degree of controlled religious publishing, and Albania's, where all religious expression was completely prohibited after 1967. This study aims to contribute to a deeper understanding of the trajectory of Islamic thought under socialist regimes and to highlight the role of Islamic media as instruments of cultural and religious resistance.

Keywords: Islamic journals, Islamic thought, *Edukata Islame*, *Zani i Naltë*, communism, religious censorship

Formimi i Kooperativave dhe Fushata kundër Ferexhës në Artikujt e Gazetës *Shar*

The Formation of Cooperatives and the Campaign Against the Veil in Articles in the Newspaper *Shar*

Dr. Agron Salihi

Institute of Spiritual and Cultural Heritage of the Albanians - Skopje

Abstrakt: Gazeta *SHAR* i themeluar nga Organi i Frontit Popullor i qytetit dhe rrethit Tetovë, e cila gazetë del (botohet) një herë në javë me katër fletë në dy gjuhë: Maqedonisht dhe Shqip. Numri i parë i kësaj gazete është botuar më 24 shtator 1948, ndërsa botimi i saj vazhdoi deri në vitin 1950. Kjo gazetë shqyrton çështjet me karakter informativ-politik, shoqëror, ekonomik, arsimor, kulturor, fetar etj.

Dinamika e botimit të kësaj gazete, si për nga botimi ashtu edhe për nga përmbajtja është e ndryshme. Në vitin 1948 gazeta *SHAR* filloi të botohet një herë në javë, ditën e premte, që pas një viti botimi i kësaj gazete filloi të dilte ditën e enjte deri në numrin e fundit d.m.th. 1950. Si fushë veprimi i kësaj gazete ishte angazhimi i fuqishëm në nxitjen e aksioneve vullnetare të popullsisë së këtij rajoni në rindërtimin e objekteve ekonomike, arsimore, kulturore, të infrastrukturës pasi që me punë vullnetare u ndërtua edhe hekurudha Shkup-Tetovë-Gostivar-Kërçovë etj. Sipas shkrimeve të kësaj gazete dominojnë temat për hapjen e shkollave të reja, përfshirjen sa më të lartë të fëmijëve në shkolla, përfshirjen sa më të lartë të vajzave në shkolla pasi që shfaqeshin kundërshtime të mëdha sidomos të shqiptarët që të mos shkollohen vajzat. Krahas kësaj kjo gazetë ka shumë shkrime në lidhje me kurset analfabetike për likuidimin e analfabetizmit në Tetovë e rrethinë. Si çështje që u trajtua në këtë gazetë ishte edhe ai i heqjes së ferexhesë i cili ishte ndër aksionet më të rëndësishme të shoqërisë shqiptare dhe turke, i cili aksion do zhvesh një kënd të rëndësishëm në zhvillimin dhe afirmimin kulturor, arsimor të femrave.

Fjalët kyçe: Gazeta *SHAR*, kooperativat, ferexheja

Abstract: The newspaper *SHAR* founded by the Organ of the Popular Front of the city and district of Tetovo, which newspaper comes out (published) once a week with four pages in two languages: Macedonian and Albanian. The first issue of this newspaper was published on September 24, 1948, while its publication continued until 1950. This newspaper examines issues of an informative-political, social, economic, educational, cultural, religious, etc. nature.

The dynamics of the publication of this newspaper, both in terms of publication and content, is different. In 1948, the newspaper *SHAR* began to be published once a week, on Friday, and after a year, this newspaper began to be published on Thursday until the last issue, i.e. 1950. The field of action of this newspaper was the strong engagement in promoting the voluntary actions of the population of this region in the reconstruction of economic, educational, cultural and infrastructure facilities, since the Skopje-Tetovo-Gostivar-Kerčovo railway was also built with voluntary work. According to the writings of this newspaper, the topics for opening new schools, the highest possible involvement of children in schools, the highest possible involvement of girls in schools dominate, since there were big objections, especially among Albanians, that girls should not be educated. In addition, this newspaper has many articles about illiteracy courses for the liquidation of illiteracy in Tetovo and its surroundings. As an issue that was addressed in this newspaper, there was also the removal of the veil, which was among the most important actions of the Albanian and Turkish society, which action will reveal an important angle in the development and cultural and educational affirmation of women.

Keywords: *SHAR* newspaper, cooperatives, veil

Shkenca e Tefsirit në Revistën Mujore Informative Islame *Hëna e Re* (1987-1990)

The Science of Tafsir in the Monthly Islamic Informational Magazine *Hëna e Re* (1987-1990)

Ali Sadiku

Institute of Spiritual and Cultural Heritage of Albanians – Skopje

Abstrakt *Hëna e Re* është revistë mujore, kulturore, informative, islame e cila botohet në suaza të Bashkësisë Fetare Islame në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Revista *Hëna e Re* për herë të parë u shtyp me 01.05.1987. Revista *Hëna e Re* me aktivitetet e saja startoi në tri gjuhë: shqip, turqisht dhe maqedonisht. Revista *Hëna e Re* boton materiale të nduarnduarta të shkenctarëve të ndryshëm fetare siq janë: tefsir, hadith, akaid, sociologji, filozofi, mjekësi, qytetrim islam, etj. Revista *Hëna e Re* po synon tu ofrojë lexuesve muslimanë imazhin e saktë të islamit, pa shtrembërime apo ekstremizëm. Ajo u ofron lexuesve informacione për çështjet bashkëkohore fetare, informacione rreth problemeve me të cilat ballafaqohet shoqëria islame në Maqedoninë e Veriut etj. Punën më të mirë që mundet ta prezentojë njeriu nga veprat e mira dhe veprimtarisë më me vlerë që mund ti përkushtohet, është shërbimi për Librin qiellorë – Kuranin të cilin i Lartëmadhëruari e bëri dritë dhe ndriçim për mbarë njerëzimin, andaj duke u nisur nga këto dhe shumë mirësi të tjera, kisha dëshirë të njëjtem për së afërmi me ata studiues dhe komentues vendor të Kuranit Famëlartë që dhanë kontribut pikërisht në shkencën e Tefsirit, e cila në veçanti ka për qëllim sqarimin dhe komentimin e fjalës së Krijuesit. Punimin tim e kam titulluar: “Shkenca e Tefsirit në Revistën mujore informative islame *Hëna e Re* 1987-2018” në të cilën do ti trajtoj këta tema: Shkenca e Tefsirit, Revista mujore kulturore informative islame *Hëna e Re*, Punimet autoriale për Kur’anin famëlartë, Përkthimet dhe komentimet koplet të sureve, Përkthimet dhe komentimet e pjesërishme të ajeteve dhe Tema të ndryshme për Kur’anin Famëlartë prej themelimit të Revistës *Hëna e Re* e gjer në vitin 2018.

Fjalët kyçe: Kurani, Tefsiri, Shtypi Islam, *Hëna e Re*

Abstract *Hëna e Re* is a monthly cultural, informational, and Islamic magazine published under the framework of the Islamic Religious Community in the Republic of North Macedonia. The magazine *Hëna e Re* was first printed on May 1, 1987. From the beginning, it was published in three languages: Albanian, Turkish, and Macedonian. *Hëna e Re* publishes various materials by different religious scholars, covering topics such as: Tafsir (Qur’anic exegesis), Hadith, Aqeedah (Islamic creed), sociology, philosophy, medicine, Islamic civilization, and more. The magazine aims to offer Muslim readers an accurate image of Islam, free from distortion or extremism. It provides readers with information on contemporary religious issues, as well as insights into the problems faced by the Islamic community in North Macedonia. The best work a person can present among good deeds—and the most valuable engagement one can dedicate themselves to—is service to the Heavenly Book, the Qur’an, which the Almighty has made a light and guidance for all humanity. Motivated by this and many other blessings, I wished to become closely acquainted with local scholars and commentators of the Noble Qur’an who have contributed specifically to the science of Tafsir, which is primarily focused on explaining and interpreting the words of the Creator. I have titled my paper: “The Science of Tafsir in the Monthly Islamic Informational Magazine *Hëna e Re* (1987–2018),” in which I address the following topics: The Science of Tafsir, The Monthly Cultural Islamic Informational Magazine *Hëna e Re*, Authored Works on the Noble Qur’an, Complete Translations and Commentaries of Surahs, Partial Translations and Commentaries of Verses, Various Topics Related to the Noble Qur’an, from the founding of *Hëna e Re* until the year 2018.

Keywords: Qur’an, Tafsir, Islamic press, *Hëna e Re*

Arti Islam në Periodikun e Bashkësisë Islame të Kosovës (1945–1990)

Islamic Art in the Periodicals of the Islamic Community of Kosovo (1945–1990)

Bashkim Mehani

The Islamic Community of the Republic of Kosovo

Abstrakt: Në periodikun zyrtar të Bashkësisë Islame të Kosovës gjatë periudhës 1945–1990, me theks të veçantë në revistat *Takvimi*, *Edukata Islame* dhe *Dituria Islame* Arti islam është përfaqësuar deri në një masë të kënaqshme. Si një shtyllë qendrore e trashëgimisë estetike dhe shpirtërore, Arti islam është përfaqësuar përmes kaligrafisë, ornamentikës, arkitekturës dhe rrallëherë miniaturës. Ndër ilustrimet më të pranishme janë kaligrafitë klasike, sidomos me stile si thuluth, kufi dhe rik'a, të shoqëruara me përmbajtje fetare dhe edukative. Në revistat e përmendura hasen kontribute të autorëve vendorë e të huaj për arkitekturën islame, historinë e xhamive dhe filozofinë e artit. Megjithëse prezenca e artit islam është e dukshme, ajo shpesh mbetet në periferi, pa një trajtim të qëndrueshëm teorik apo kritik. Kumtesa nënvizon nevojën për një qasje më të organizuar, sistematike dhe profesionale në përfaqësimin e artit islam në shtypin fetar shqiptar të Kosovës.

Fjalët kyçe: Arti Islam, *Dituria Islame*, *Takvimi*, *Edukata Islame*, kaligrafia, arkitektura

Abstract: In the official periodicals of the Islamic Community of Kosovo during the period 1945–1990—particularly in the magazines *Takvimi*, *Edukata Islame*, and *Dituria Islame*—Islamic art was represented to a satisfactory extent. As a central pillar of aesthetic and spiritual heritage, Islamic art was expressed through calligraphy, ornamentation, architecture, and occasionally miniature painting. Among the most common illustrations are classical calligraphies, especially in styles such as thuluth, kufic, and riq'ah, often accompanied by religious and educational content. These magazines feature contributions from both local and international authors on Islamic architecture, the history of mosques, and the philosophy of art. Although the presence of Islamic art is visible, it often remains on the margins, lacking consistent theoretical or critical treatment. This paper emphasizes the need for a more organized, systematic, and professional approach to the representation of Islamic art in the religious press of Kosovo's Albanian-speaking Muslim community.

Keywords: Islamic art, *Dituria Islame*, *Takvimi*, *Edukata Islame*, calligraphy, architecture

Roli i Revistës *Takvimi* në Vitet e 1970-1980

The Role of the Magazine *Takvim* in the 1970s and 1980s

Dr. Besir Neziri

The Islamic Community of the Republic of Kosovo

Abstrakt: Revista vjetore *Takvimi* ka luajtur një rol të pazëvendësueshëm në zhvillimin e mendimit islam dhe në edukimin fetar të popullsisë shqiptare në Kosovë dhe në shtetet përreth gjatë periudhës së viteve 1970-1980, sidomos kur botimet islame në gjuhën shqipe ishin shumë të kufizuara. Kjo revistë ka ndihmuar në ruajtjen e identitetit kulturor dhe fetar të shqiptarëve të Kosovës në një periudhë të rëndësishme historike, kur regjimi i Jugosllavisë ndalonte dhe kontrollonte ashpër çdo formë të shprehjes fetare dhe kombëtare.

Në vitin 1970, revista *Takvimi* doli për herë të parë si botim i përhershëm i Bashkësisë Islame të Kosovës, e cila përbënte një hap të rëndësishëm në botimin e literaturës islame në gjuhën shqipe. Përmes kësaj reviste, shqiptarët kishin mundësi të lexonin për tema të ndryshme fetare, duke përfshirë tefsirin, akaidin, fikhun, ahlakun (etikën islame), trashëgiminë kulturore dhe historinë e arsimit islam në vendin e tyre dhe më gjerë. Revista ishte një mundësi për të ndarë dijeninë dhe për të shpërndarë mësimet e Islamit në një mënyrë të thjeshtë dhe të kuptueshme për një popullatë që e kishte të vështirë të aksesonte literaturën fetare në gjuhën shqipe.

Në këtë punim do të trajtohet historiku dhe roli i revistës *Takvimi* në formimin e mendimit islam te shqiptarët e Kosovës dhe jo vetëm në një kohë kur Kosova ishte e okupuar nga Jugosllavia.

Fjalët kyqe: Revista *Takvimi*, botimet shqip, mendimi islam, Kosova

Abstract: The annual magazine *Takvimi* played an irreplaceable role in the development of Islamic thought and in the religious education of the Albanian population in Kosovo and neighboring countries during the 1970s and 1980s, especially when Islamic publications in the Albanian language were very limited. This magazine helped preserve the cultural and religious identity of Albanians in Kosovo during an important historical period when the Yugoslav regime severely banned and controlled all forms of religious and national expression.

In 1970, *Takvimi* was first published as a permanent publication of the Islamic Community of Kosovo, marking an important step in the publication of Islamic literature in the Albanian language. Through this magazine, Albanians had the opportunity to read about various religious topics, including tafsir, aqidah, fiqh, ahlak (Islamic ethics), cultural heritage, and the history of Islamic education in their country and beyond. The magazine provided an opportunity to share knowledge and spread the teachings of Islam in a simple and understandable way for a population that found it difficult to access religious literature in the Albanian language.

This paper will address the history and role of the magazine *Takvimi* in the formation of Islamic thought among Albanians in Kosovo and beyond during a time when Kosovo was occupied by Yugoslavia.

Keywords: *Takvimi* magazine, Albanian publications, Islamic thought, Kosovo

Trajtimi i disa Çështjeve Fetare për Popullsinë Myslimane në Shkrimet e Gazetës *Flaka e Vëllazërimit* (1945-1953) botuar në Shkup

The Treatment of some Religious Issues for the Muslim Population in the
Writings of the Newspaper *Flaka e Vëllazërimit* (1945-1953) Published in
Skopje

Dr. Besnik Emini

Institute of Spiritual and Cultural Heritage of Albanians – Skopje

Abstrakt: Në vitin 1945 në Shkup filloi të botohet gazeta në gjuhën shqipe *Flaka e vëllazërimit*. Me fillimin e luftërave ballkanike ishin ndërprerë botimet në gjuhën shqipe, dhe pas një periudhe tejet të gjatë, *Flaka e vëllazërimit* në Shkup ishte gazeta e parë që doli në gjuhën shqipe pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore. Në këtë gazetë, mes tjerash filluan të trajtohen edhe tema të ndryshme që preknin edhe interesat fetare të popullsisë së përkatësisë myslimane, siç ishte çështja e heqjes së zarit dhe ferexhes, kolektivizimi, inkuadrimi i femrës në procesin arsimor, çrënjosja e analfabetizmit etj. Politikat redaktuese të gazetës kaluan nëpër periudha të ndryshme të kontrollit politik, siç ishte rasti informbyrosë, prishja e raporteve me Shqipërinë dhe Bashkimin Sovjetik, e deri te shtendosja e situatës në vitin 1953.

Fjalët kyçe: *Flaka e vëllazërimit*, arsimimi i femrës, heqja e ferexhes, çrënjosja e analfabetizmit

Abstract: In 1945, the Albanian-language newspaper *Flaka e vëllazërimit* began to be published in Skopje. With the beginning of the Balkan Wars, publications in the Albanian language were discontinued, and after a very long period, *Flaka e vëllazërimit* in Skopje was the first newspaper to be published in the Albanian language after the end of World War II. This newspaper, among other things, began to address various topics that affected the religious interests of the Muslim population, such as the issue of removing the veil, collectivization, the inclusion of women in the educational process, the eradication of illiteracy, etc. The newspaper's editorial policies went through various periods of political control, such as the Inform Bureau case, the breakdown of relations with Albania and the Soviet Union, and until the situation eased in 1953.

Keywords: *Flaka e vëllazërimit*, female education, removal of the veil, eradication of illiteracy

Letërsia Fetare-Islame në Revistën *Edukata Islame*

Religious-Islamic Literature in the Magazine *Edukata Islame*

Besnik Jaha

The Faculty of Islamic Studies - Pristina

Abstrakt: Ky studim shqyrton rëndësinë dhe ndikimin e letërsisë fetare-islame në revistën *Edukata Islame*. Kjo revistë ka luajtur një rol kyç në formësimin e edukatës dhe kultivimin e vlerave islame ndër lexuesit shqiptarë. Revista ka qenë një platformë për autorë dhe studiues të ndryshëm që kanë paraqitur tekste që lidhen ngushtë me mësimet fetare, si dhe me aspekte të tjera të jetës shpirtërore dhe intelektuale të myslimanëve. Artikujt, poezitë, dhe përkthimet që janë botuar në këtë revistë kanë trajtuar tema të ndryshme, përfshirë moralin islam, etikën, historinë e fesë islame, faljen-pajtimin, si dhe trashëgiminë kulturore dhe shpirtërore të popullit shqiptar.

Ky vështrim synon të zbulojë se si letërsia fetare-islame e botuar në *Edukata Islame*, shqipe dhe e përkthyer, ka kontribuar në thellimin e kuptimit të vlerave dhe parimeve islame, duke ndihmuar në forcimin e lidhjeve mes besimit dhe jetës së përditshme të besimtarëve.

Po ashtu do të shqyrtohen aspekte të rëndësishme, siç janë përdorimi i gjuhës dhe stilistika, si dhe ndikimi që ky korpus letrar ka pasur në zhvillimin e një kulture intelektuale dhe shpirtërore të integruar me rrethin shoqëror. Sipas kërkesës, kjo analizë përfshin vetëm numrat e hershëm të revistës, deri në periudhën e luftës, ndërsa punimi synon të theksojë edhe rëndësinë e ruajtjes së një identiteti fetar dhe kombëtar nëpërmjet kulturës letrare e gjuhësor, po edhe edukatës islame, duke dhënë një kuptim të thellë të ndikimit të letërsisë fetare-islame në mendimi shqiptar.

Ky studim ofron një kuadër se si letërsia fetare-islame në revistën *Edukata Islame* ka ndihmuar në promovimin e një shoqërie të edukuar dhe të ndërgjegjshme për vlerat e fesë dhe moralin islam, duke kontribuar edhe në zhvillimin e një harmonie ndërmjet individëve dhe besimeve të ndryshme në shoqërinë shqiptare.

Fjalët kyçe: fetare, islame, letrare, gjuhësore, edukata

Abstract: This study examines the importance and impact of religious-Islamic literature in the magazine *Edukata Islame*. The magazine has played a key role in shaping education and cultivating Islamic values among Albanian readers. It has served as a platform for various authors and scholars who have presented texts closely related to religious teachings, as well as to other aspects of the spiritual and intellectual life of Muslims. The articles, poems, and translations published in this magazine have addressed various topics, including Islamic morality, ethics, the history of Islam, forgiveness and reconciliation, as well as the cultural and spiritual heritage of the Albanian people.

This review aims to explore how the religious-Islamic literature—both original and translated—published in *Edukata Islame* has contributed to deepening the understanding of Islamic values and principles, helping to strengthen the connection between faith and the everyday lives of believers.

Important aspects will also be examined, such as the use of language and stylistics, as well as the impact this literary corpus has had on the development of an intellectual and spiritual culture integrated with the social environment. As requested, this analysis covers only the early issues of the magazine, up until the wartime period, and aims to emphasize the importance of preserving religious and national identity through literary and linguistic culture, as well as Islamic education, offering a deeper understanding of the influence of religious-Islamic literature on Albanian thought.

This study provides a framework for understanding how the religious-Islamic literature in *Edukata Islame* has contributed to promoting an educated and conscious society regarding the values of religion and Islamic morality, while also fostering harmony among individuals and different faiths within Albanian society.

Keywords: religious, Islamic, literary, linguistic, education

Gelenek, Harf ve Cemiyet: *Hak Yol* Üzerinden 1952 Batı Trakya'sında Muhafazakâr Söylemin İnşası

Tradition, Print, and Community: Constructing Conservative Discourse in 1952 Western Thrace through *Hak Yol*

Büşra Elif Özçelik

Florida State University

Özet: 1950'ler Batı Trakyası, özellikle Gümölcine ve çevresinde yaşayan Müslüman Türk azınlık için hem siyasi temsil arayışlarının hem de dini-kültürel kimliğin korunması çabalarının yoğunlaştığı bir dönemdir. Bu tarihsel bağlamda dönemin entelektüel simalarından Yusuf Hasan, Hüsnü Yusuf ve Hasan Hicri tarafından 1952'de yayımlanmaya başlayan *Hak Yol* gazetesi, yalnızca yerel bir süreli yayın değil, aynı zamanda toplumsal muhafazakârlığın, İslami duyarlılığın ve geleneksel aidiyetin savunucusu olarak konumlanmıştır. İntibah-ı İslam Cemiyeti'nin yayın organı olan gazete, özellikle Latin harfli basını "gelenek inkârı" olarak gören tutumuyla öne çıkmış; Arap harfleriyle yayın yaparak İslami geleneğe bağlılığını vurgulamıştır. Aynı zamanda dönemin reformcu/inkılapçı yaklaşımlarını eleştiren yazılar kaleme alarak, Batı Trakya Müslümanları arasında "gelenekçi" ve "inkılapçı" iki zihniyetin çatışmasına dikkat çekmiştir.

Bu çalışma, gazetenin söylem dünyasını ve ideolojik yönelimini nitel içerik analizi yöntemiyle incelemekte, dini günlerin önemine dair yayınlar, Gümölcine yerel seçimlerine dair haberler, Osmanlı döneminden kalan vakıfların korunmasına yönelik duyarlılık, müslüman azınlık okullarına destek çağrıları, hac sefer ilanları gibi başlıklar üzerinden yapısal çözümleme sunmaktadır. Ayrıca Tunus'taki Fransız sömürsüne karşı dayanışma ve küresel felaketlere ilişkin haberler aracılığıyla gazetenin transnasyonal İslami bilinci nasıl kurduğuna da odaklanılmaktadır.

Sonuç olarak *Hak Yol*, Batı Trakya Müslümanlarının hem dini hem kültürel kimliğini savunan; inkılapçılıkla muhafazakârlık arasındaki zihinsel bölünmeyi görünür kılan, ideolojik olarak tutarlı ve yerel bir matbu direnç alanı olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, *Hak Yol* gazetesi, Müslüman azınlıklar, muhafazakâr söylem

Abstract: The 1950s marked a significant epoch for the Muslim Turkish minority in Western Thrace, particularly in the region encompassing Gümülcine (Komotini), where the exigencies of political representation and the safeguarding of their religious and cultural identity attained heightened importance. In this historical milieu, the weekly periodical *Hak Yol*, initiated in 1952 by notable intellectuals Yusuf Hasan, Hüsnü Yusuf, and Hasan Hicri, functioned not merely as a local publication but as a bastion of social conservatism, Islamic consciousness, and traditional affiliations. As the official organ of the İntibah-ı İslam Cemiyeti (Islamic Awakening Society), *Hak Yol* denounced Latin-script publications, considering them a repudiation of tradition, while reiterating its commitment to Islamic heritage through the sustained utilization of Arabic script. The periodical highlighted a stark dichotomy between two competing ideological frameworks within the Muslim minority: a traditional, religion-centric perspective and a reformist, revolutionary stance.

This study conducts a qualitative content analysis of the discursive framework and ideological orientation of *Hak Yol*. It examines texts related to religious holidays, local election coverage in Gümülcine, the preservation of Ottoman-era Islamic endowments (waqfs), initiatives supporting minority Muslim schools, and announcements pertaining to pilgrimage (Hajj) convoys. Additionally, the study investigates how *Hak Yol* constructs a transnational Islamic consciousness through its portrayal of global disasters and expressions of solidarity with Muslims facing oppression under French colonial rule in Tunisia.

Ultimately, *Hak Yol* serves as a coherent ideological platform that elucidates the intellectual rift between reformism and conservatism. It functions as a localized print medium of resistance, upholding the cultural and religious identity of the Muslim community in Western Thrace.

Keywords: Western Thrace, *Hak Yol* newspaper, Muslim minorities, conservative discourse

Trajtimi i Trashëgimisë Kulturore Islame në Revistën *Hëna e Re* (1987–1991)

The Treatment of Islamic Cultural Heritage in the Magazine *Hëna e Re* (1987–1991)

Driton Dikena

Islamic Religious Community of the Republic of North Macedonia

Abstrakt: Ky studim shqyrton trajtimin e trashëgimisë kulturore islame në revistën *Hëna e Re* gjatë periudhës 1987-1991. Revista, e cila ka shërbyer si një platformë e rëndësishme për diskutimet kulturore dhe fetare në Maqedoni, ka trajtuar tema të ndryshme që lidhen me historinë, artin, arkitekturën dhe identitetin islam. Përmes analizës së përmbajtjes së 33 numrave të botuar gjatë kësaj periudhe, ky studim synon të identifikojë dhe analizojë qasjet kryesore ndaj trashëgimisë islame dhe ndikimin e tyre në formësimin e ndërgjegjes kulturore dhe fetare.

Metodologjia e përdorur në këtë studim është një qasje cilësore e bazuar në analizën e përmbajtjes së artikujve të botuar në revistë. Fillimisht, artikujt janë kategorizuar sipas temave kryesore, si: ruajtja e monumenteve islame, promovimi i kulturës dhe historisë islame, ndikimi i trashëgimisë islame në jetën e përditshme dhe qasja intelektuale ndaj identitetit islam. Më pas, është bërë një analizë diskursive për të kuptuar qasjet ideologjike dhe shoqërore të revistës ndaj këtyre çështjeve. Gjithashtu, studimi merr në konsideratë kontekstin historik dhe politik të asaj kohe për të interpretuar ndikimin e këtyre temave në ndërtimin e diskursit islam në Maqedoni.

Përmes kësaj analize, studimi synon të kontribuojë në kuptimin e rolit të mediave fetare në ruajtjen dhe promovimin e trashëgimisë islame, si dhe të sjellë një vlerësim më të gjerë mbi rëndësinë e periodikëve islamë në formësimin e identitetit kulturor dhe fetar të myslimanëve në Ballkan.

Fjalët kyçe: trashëgimia Islame, revista *Hëna e Re*, kultura islame, identiteti fetar, analiza e përmbajtjes, Maqedoni

Abstract: This study examines the treatment of Islamic cultural heritage in the magazine *Hëna e Re* during the period 1987-1991. The magazine, which served as an important platform for cultural and religious discussions in Macedonia, covered various topics related to Islamic history, art, architecture, and identity. Through a content analysis of 33 issues published during this period, this study aims to identify and analyze the key approaches to Islamic heritage and their impact on shaping cultural and religious consciousness.

The methodology employed in this study follows a qualitative approach based on content analysis of the articles published in the magazine. Initially, the articles were categorized according to key themes such as the preservation of Islamic monuments, the promotion of Islamic culture and history, the influence of Islamic heritage on daily life, and the intellectual approach to Islamic identity. Subsequently, a discourse analysis was conducted to understand the ideological and social perspectives of the magazine on these issues. Additionally, the study considers the historical and political context of the time to interpret the impact of these themes on the construction of Islamic discourse in Macedonia.

Through this analysis, the study aims to contribute to the understanding of the role of religious media in preserving and promoting Islamic heritage, as well as to provide a broader evaluation of the significance of Islamic periodicals in shaping the cultural and religious identity of Muslims in the Balkans.

Keywords: Islamic heritage, *Hëna e Re* magazine, Islamic culture, religious identity, content analysis, North Macedonia

Pedagogijski Potencijal Čovjeka – Analiza Časopisa *Islamska Misao*

The Pedagogical Potential of Human in the Journal *Islamska Misao*

Assist. Prof. Dr. Edina Nikšić Rebihić

University of Sarajevo

Apstrakt: U pedagogijskom gledištu čovjek u sebi nosi bezgranični potencijal za permanentno samousavršavanje, odnosno on je po svojoj prirodi odgojiv/obrazovljiv. Ontološki potencijalitet čovjeka se, uz pomoć odgoja i obrazovanja, pretače u vanjsku zbiljnost. Čovjekova svijest o vlastitom stanju nesavršenosti svojevrstni je poticaj za slobodno djelovanje u kojem se kultivira, razvija i samooblikuje.

U ovome radu analizirajući časopis *Islamska misao* nastojimo odgovoriti na istraživačko pitanje „Da li se čovjek pozivao na samoodgoj ili ga se reduciralo ideologijom i/ili politikom?“ Cilj ovog istraživanja je identificirati i analizirati stajališta o čovjeku, te eventualna pozivanja čovjeka na (samo)usavršavanje kroz odgojne poruke i odgojne vrednote koje su tematizirane u časopisu.

Metodološki okvir ovoga rada baziran je na historijskoj analizi sadržaja, primjenjujući hermenutičko čitanje iz pedagogijske perspektive. Istraživački korpus obuhvata časopis *Islamska misao* koji je izlazio u periodu od 1979. do 1992. godine.

Rezultati istraživanja pokazuju da teme kojima su se autori bavili često nisu bile pedagoškog karaktera u samoj formi, ali su suštinski nosile snažne odgojno-obrazovne upute i poruke. Poticaj i poziv za permanentnim učenjem i samousavršavanjem (samooblikovanjem) krucijalni je pedagogijski moment. Identificirajući pedagogijski potencijal u čovjeku, autori su posredovali kognitivne, etičke, duhovne i moralne vrijednosti, s posebnim osvrtom na slobodno i odgovorno djelovanje svakog pojedinca. Odgojne poruke prožete su kroz tekstove koji tematiziraju ulogu različitih agenasa u razvoju i odgoju ličnosti, poput obitelji, škole, društva, vjere i dr.

Također, u časopisu su tematizirani i ključni pedagoški pojmovi iz orijentalno-islamske perspektive kao što su edeb, ilm, akl, itd. Tekstovi služe kao uputa i poziv čovjeku da se samoodređuje u dobru, moralu, pravdi, znanju i čudoređu, što najdirektnije ukazuje na implicitno prepoznavanje pedagoškog potencijala čovjeka.

Ključne riječi: čovjek, pedagoški potencijal, Časopis *Islamska misao*

Abstract: From a pedagogical perspective, human possesses unlimited potential for continuous self-improvement, meaning he is inherently educable. Human's ontological potential, with the help of education, is transformed into external reality. Human's awareness of his own imperfect state is a stimulus for free action in which he cultivates, develops, and shapes himself.

In this paper, by analyzing the journal *Islamska misao*, we aim to answer the research question: Was human called upon to self-education, or was he reduced by ideology and/or politics? The aim of this research is to identify and analyze views on human, and any possible calls for human's (self-)improvement through educational messages and values that are thematically addressed in the journal. The methodological framework of this paper is based on a historical analysis of content, applying a hermeneutic reading from a pedagogical perspective. The research corpus includes the journal *Islamic*

Thought, published from 1979 to 1992. Research results show that the topics addressed by the authors were often not pedagogical in form, but essentially conveyed strong educational instructions and messages. Encouragement for continuous learning and self-improvement (self-development) are crucial pedagogical moments. By identifying the pedagogical potential within humanity, the authors conveyed cognitive, ethical, spiritual, and moral values, with a particular focus on the free and responsible action of each individual. Educational messages are woven throughout the texts, which address the role of various agents in personality development and education, such as family, school, society, religion, and others.

Furthermore, the journal also addressed key pedagogical concepts from the Oriental-Islamic perspective, such as edeb, ilm, akl, etc. The texts serve as guidance and a call to humanity to self-determine in goodness, morality, justice, knowledge, and virtue, which most directly indicates the implicit recognition of humanity's pedagogical potential.

Keywords: human, pedagogical potential, *Islamska misao* magazine

Biblioteke u Islamskoj Periodici u Bosni i Hercegovini Između Dva Svjetska Rata: Tumačenje, Društveni Značaj i Uloga u Oblikovanju Budućnosti

Libraries in Islamic Periodicals in Bosnia and Herzegovina Between the Two World Wars: Interpretation, Social Significance, and Role in Shaping the Future

Ejla Ćurovac

Gazi Husrev-beg Library - Sarajevo

Apstrakt: Ovaj rad istražuje prikazivanje biblioteka u islamskoj periodici u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata, s posebnim naglaskom na njihov društveni značaj i ulogu u oblikovanju budućih kulturnih i obrazovnih razvoja. Kroz detaljnu analizu relevantnih periodičnih publikacija iz ovog perioda, istraživanje se fokusira na način na koji su biblioteke bile percipirane, razmatrane i predstavljene u kontekstu islamskog društva u Bosni i Hercegovini. Rad ističe kako su biblioteke smatrane ne samo centrima znanja i obrazovanja, već i ključnim institucijama koje su utjecale na društveni i intelektualni život u periodu između dva svjetska rata. Tumačenjem tih prikaza, rad razmatra širu kulturnu i društvenu ulogu biblioteka, pokazujući njihov značaj u poticanju intelektualnog rasta, očuvanju kulturne baštine i oblikovanju budućih generacija. Istraživanje prikazuje trajni utjecaj ovih institucija na razvoj obrazovanja i društvenog života u Bosni i Hercegovini, pozicionirajući biblioteke kao ključne oslonce društvenog napretka i razvoja bosanskohercegovačkog društva.

Ključne riječi: biblioteke, Bosna i Hercegovina, periodika

Abstract: This paper explores the representation of libraries in Islamic periodicals in Bosnia and Herzegovina between the two World Wars, with a particular emphasis on their social significance and role in shaping future cultural and educational developments. Through a detailed analysis of relevant periodical publications from this era, the research focuses on how libraries were perceived, discussed, and presented within the context of Islamic society in Bosnia and Herzegovina. The paper highlights that libraries were seen not only as centers of knowledge and education but also as key institutions influencing social and intellectual life during the interwar period. By interpreting these representations, the study examines the broader cultural and societal role of libraries, demonstrating their importance in fostering intellectual growth, preserving cultural heritage, and shaping future generations. The research underscores the lasting impact of these institutions on the development of education and social life in Bosnia and Herzegovina, positioning libraries as essential pillars of social progress and development within Bosnian society.

Keywords: libraries, Bosnia and Herzegovina, periodicals

Bulgaristan'daki Türk Kadının *Yeni Işık* Gazetesine Yansıyan Sosyo-Kültürel Değişimi (1945-1985)

The Socio-Cultural Transformation of Turkish Women in Bulgaria Reflected in *Yeni Işık* Newspaper (1945-1985)

Dr. Emine Bayraktarova

Sofia Higher Islamic Institute

Özet: *Yeni Işık* gazetesi 45 yıllık yayın hayatıyla Bulgaristan Türk basın tarihinde en uzun ömürlü gazete olmuştur. Bulgaristan Komünist Partisinin iç ve dış siyasetini yansıtmaya bakımdan Bulgaristan'daki Türk-Müslüman topluluğunu etkilemiştir. Zira gazete bu siyaset doğrultusunda Bulgaristan'daki Türk ve Müslüman nüfusunun kültürel ve sosyal dönüşümü için bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda *Yeni Işık* gazetesi Bulgaristan Türk kadınının "kültürel yükselişini" yansıtmayı görev bilmiş ve özellikle başarılı ve örnek olabilecek Türk kadınlarını daima ön planda tutmuştur. "Sosyalist Emek Kahramanı" ünvanı ile "Georgi Dimitrov" nişanıyla ödüllendirilen kadınlar sıkça gündeme getirilmiştir. Ayrıca Türk kadınları, kadın teşkilatları içerisinde yer alıp örgütlenmeleri ve her sahada çalışmaları için teşvik edilmiştir.

Yeni Işık gazetesi geleneksel Türk kadın kıyafetlerine savaş açmış, Atatürk'ün Türkiye'de yaptığı "kıyafet devriminin" Bulgaristan'da barışçıl bir yolla gerçekleşebileceği fikrini savunmuştur. Gazete sayfaları takım elbiseli, modern giyimli Türk kadınlarının resimleri ile dolmuştur. Komünist partisinin köylerde gerçekleştirdiği feracesizleştirme kampanyası ile ilgili kadınlardan gelen destek yazılarına ise daima gazetenin birinci sayfasında yer verilmiştir. Bunun yanı sıra düğün ve aile fotoğraflarının da sıkça kullanıldığı *Yeni Işık* gazetesinde yeni sosyalist Türk aile modellerinin oluştuğunu görmek mümkündür.

Bu makalede *Yeni Işık* gazetesinin 1945-1985 yılları arasındaki sayıları taranarak Bulgaristan'daki Türk kadının sosyo- kültürel değişimi ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Bulgaristan, Komünist rejim, Türk kadını, kültürel değişim, *Yeni Işık* gazetesi

Abstract: *Yeni Işık* newspaper has been the longest-lived newspaper in the history of the Bulgarian Turkish press with its 45 years of publication life. It influenced the Turkish-Muslim community in Bulgaria in terms of reflecting the domestic and foreign policies of the Bulgarian Communist Party. In line with this policy, the newspaper was used as a propaganda tool for the cultural and social transformation of the Turkish and Muslim population in Bulgaria. In this context, *Yeni Işık* newspaper took it as a duty to reflect the 'cultural rise' of Turkish women in Bulgaria and always prioritised especially successful and exemplary Turkish women. The women who were awarded the title of "Hero of Socialist Labor" and the "Georgi Dimitrov" medal were frequently brought to the agenda. They were shown as exemplary personalities and their work was praised. In addition, Turkish women were encouraged to take part in women's organizations, organize themselves and work in every field.

By taking a stance against traditional Turkish women's dress *Yeni Işık* newspaper defended the idea that the 'dress revolution' of Atatürk in Türkiye could be realised peacefully in Bulgaria. The newspaper pages were filled with pictures of Turkish women in suits and modern clothes. The support letters from women about the campaign of the communist party in the villages to make women didn't wear ferace were always featured on the front page of the newspaper. In addition, it is possible to see the emergence of new socialist Turkish family models in the *Yeni Işık* newspaper, where wedding and family photographs are frequently used.

In this article, the socio-cultural transformation of Turkish women in Bulgaria will be discussed by researching the *Yeni Işık* newspaper between 1945-1985.

Keywords: Bulgaria/Communist regime, Turkish women, cultural transformation, *Yeni Işık* newspaper

Doğu ile Batı Arasındaki Köprüler: *El Emel* Dergisinin Çeviri Çalışmaları ve Yugoslavya'daki Şarkiyatçılığın Gelişimi

Bridges Between East and West: The Translation Works of *El Emel* Journal and the Development of Orientalism in Yugoslavia

Enisa Alomerović Hubanić

The State Archives of Serbia

Özet: Bu çalışma, *El-Emel* dergisinin eski Yugoslavya'da oryantalizmin yayılmasındaki rolünü, Arapça ve Türkçe'den yapılan çeviriler üzerinden incelemektedir. Dergi, 1959'dan 1967 yılına kadar aralıklı olarak ve çeşitli editör değişiklikleriyle yayımlanmıştır. Dergi, Belgrad Üniversitesi Filoloji Fakültesi Şarkiyat Bölümü öğrencilerinin girişimiyle ortaya çıkmış; gelişimi ise, oryantalist literatürün yayılmasına ve çeviri faaliyetlerine akademik destek sunan Şarkiyat Bölümü'nün çalışmalarıyla yakından ilişkili olmuştur.

El Emel dergisi, öğrencilere akademik çabalarını şark edebiyatına olan kişisel ilgileriyle birleştirme imkânı sunarak, yaratıcı entelektüel alışveriş için bir platform oluşturmuştur. Dergi aracılığıyla öğrenciler, Orta Doğu hakkında bilginin yayılmasına aktif olarak katkıda bulunmuşlardır; Doğu ile Batı arasında adeta bir köprü kurmuşlardır. Bu çalışma, Balkanlar ile Orta Doğu arasındaki kültürel ve entelektüel bağları anlamaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda, Şarkiyat Bölümü'nün şarkiyatçıların yetiştirilmesindeki rolünü ve *El-Emel* dergisinin savaş sonrası Yugoslavya'da Doğu edebiyatının yayılmasındaki önemini incelemektedir.

Anahtar kelimeler: Belgrad Üniversitesi Şarkiyat Bölümü, oryantalizm, *El Emel* dergisi, kültürel bağlar

Abstract: This study examines the role of the *El-Emel* journal in the dissemination of Orientalism in former Yugoslavia, focusing on translations from Arabic and Turkish. The journal was published intermittently between 1959 and 1967, undergoing several editorial changes throughout its existence. *El-Emel* was initiated by students of the Department of Oriental Studies at the Faculty of Philology, University of Belgrade. Its development was closely linked to the activities of the department, which played a significant academic role in promoting Orientalist literature and supporting translation efforts.

By offering students an opportunity to combine their academic pursuits with personal interests in Eastern literatures, *El-Emel* served as a platform for creative intellectual exchange. Through their contributions to the journal, students actively participated in the dissemination of knowledge about the Middle East, effectively acting as a bridge between East and West. This study aims to contribute to a better understanding of the cultural and intellectual connections between the Balkans and the Middle East. It also explores the role of the Department of Oriental Studies in the training of Orientalists, as well as the significance of *El-Emel* in the postwar dissemination of Eastern literature in Yugoslavia.

Keywords: Department of Oriental Studies at the University of Belgrade, Orientalism, *El-Emel* Journal, Cultural Connections

Vehbija Hodžić i Njegov Doprinos Islamskoj Misli u Novopazarskom Kraju

Vehbija Hodžić and his Contribution to Islamic Thought in the Novi Pazar Region

Assist. Prof. Dr. Enver Ujkanović

Ras Historical Archive of Novi Pazar

Nesip Pepić

Salih Gašević Center for Science, Culture and Arts in Novi Pazar

Apstrakt: Tok islamske misli u novopazarskom kraju od 1945-1990. godine nije moguće posmatrati kroz neko zasebno glasilo ili časopis koji je pratio ili usmjeravao kretanje islamske misli. Kao jedan od razlog za to može se uzeti činjenica da je područje Novog Pazara u organizaciji i sprovođenju vjerskog života bilo na razini lokalnih islamskih obora, odnosno medžlisa, koji su u tada aktuelnom sistemu organizacije vjerskog života bili polazišni nivo. Suočeni sa oskudnim brojem učene uleme, težište rada lokalnih islamskih medžlisa bilo je očuvanje ideje islamskog vjerovanja, odnosno religioznosti kod pripadnika islama, koja je bila snažno napadnuta ideološkom matricom socijalističkog društvenog uređenja, gdje je religija proglašena na margine društva i tretirana kao individualno, lično pitanje, reducirajući tako njen uticaj na tokove društvenog života i mogućnost njenog uticaja na razvoj i unapređenje islamske misli i duhovnosti u institucionalnom smislu. No, duboka ukorijenjenost islama na području Novog Pazara učinila je da bude pojedinca koji su pisivali stranice svoje interpretacije islama s aspekta vremena i društvenih prilika u kojima su živjeli. Jedan od njih je Novopazarac Vehbija Hodžić (1916-1977), koji je povučeno u tišini porodičnog doma decenijama neumorno radio i pisao, nastojeći predstaviti islam u njegovoj univerzalnosti. Vehbija Hodžić je pisao originalne naučne radove, prevodio sa više stranih jezika, nekoliko djela mu je objavljeno, ali većina njegovog opusa ostao je u rukopisu. Namjera nam je da ovim radom ukažemo na Hodžićev islamski opus nastao u nepovoljnim društvenim prilikama za islamsku misao, kojeg je posvetio afirmaciji osnovnih ciljeva vjere.

Ključne riječi: Islamska zajednica, ulema, islamska misao, interpretacija islama, univerzalnost islama, islamske discipline

Abstract: The flow of Islamic thought in the Novi Pazar region from 1945 to 1990 cannot be observed through a separate publication or magazine that followed or directed the movement of Islamic thought. One reason for this can be the fact that the Novi Pazar area was at the level of local Islamic councils, or mejlis, in the organization and implementation of religious life, which were the starting level in the then current system of organizing religious life. Faced with a scarce number of learned scholars, the focus of the work of local Islamic councils was the preservation of the idea of Islamic belief, or religiosity among members of Islam, which was strongly attacked by the ideological matrix of the socialist social order, where religion was exiled to the margins of society and treated as an individual, personal issue, thus reducing its influence on the flow of social life and the possibility of its influence on the development and advancement of Islamic thought and spirituality in an institutional sense. However, the deep roots of Islam in the Novi Pazar area made it possible for individuals to write pages of their own interpretation of Islam from the perspective of the time and social circumstances in which they lived. One of them was Vehbija Hodžić (1916-1977), a native of Novi Pazar, who worked tirelessly and wrote for decades in the silence of his family home, trying to present Islam in its universality. Vehbija Hodžić wrote original scientific papers, translated from several foreign languages, and several of his works were published, but most of his work remained in manuscript. Our intention with this work is to point out Hodžić's Islamic work, which was created in unfavorable social conditions for Islamic thought, and which he dedicated to the affirmation of the basic goals of the faith.

Keywords: Islamic Community, ulema, Islamic thought, interpretation of Islam, universality of Islam, Islamic disciplines

Rrethanat Politiko-Shoqërore të Shtypit Shqiptar Islam pas Luftës së Dytë Botërore

The Socio-Political Circumstances of the Albanian Islamic Press after World War II

Prof. Dr. Fahrush Rexhepi

Faculty of Islamic Studies - Pristina

Abstrakt: Nga studimet dhe hulumtimet e më parshme shumë herë kemi konstatuar se periodiku islam në gjuhën shqipe nga viti 1923 e deri në vitin 1945 ka shënuar një zhvillim dhe avansim të dukshëm, veçmas në Shqipëri. Mirëpo me përfundimin e Luftës së Dytë Botërore, nga viti 1945, gjendja e shtypit islam në gjuhën shqipe si dhe problemi i ushtrimit të fesë ishte vështirësuar, sepse ishte i varur plotsisht nga zhvillimet politike të ngjarjeve në Shqipëri dhe në ish-Jugosllavi, ku jetonin mbi tre million shqiptar si dhe në Greqi, ku jetonin një numër i madh muslimanëve shqiptar.

Pas vitit 1945, si rrjedhojë e ngadhënjimit të komunizmit, në Shqipëri pushuan të gjitha aktivitetet kulturore e shkencore në fushën e islamistikës. Kjo gjendje vazhdoi deri në vitin 1990. Shtypi periodik me përmbajtje fetare në gjuhën shqipe në këtë periudhë pati mundësi zhvillimi vetëm në mërgatë dhe në trojet shqiptare të ish-Jugosllavisë ku jetonin shqiptarët, pjesa dërmuese me fe islame. Në këtë punim shkencor do t'i përmendim dhe trajtojmë revistat e kësaj periudhe të botuara në mërgatë, Kosovë, Maqedoninë e Veriut etj.

Fjalët kyqe: Shtypi, Islami, Gjuhë, Shqipëri, Komunizmi

Abstract: From previous studies and researches, we have long concluded that the Islamic periodical in the Albanian language from 1923 to 1945 marked a significant development and advancement, especially in Albania. However, with the end of World War II, from 1945, the situation of the Islamic press in the Albanian language as well as the problem of practicing religion became more difficult, because it was completely dependent on the political developments of events in Albania and in the former Yugoslavia, where over three million Albanians lived, as well as in Greece, where a large number of Albanian Muslims lived.

After 1945, as a result of the victory of communism, all cultural and scientific activities in the field of Islamic studies ceased in Albania. This situation continued until 1990. Periodicals with religious content in the Albanian language during this period had the opportunity to develop only in the diaspora and in the Albanian lands of the former Yugoslavia where Albanians lived, the majority of whom were of Islamic faith. In this scientific paper we will mention and discuss the magazines of this period published in the diaspora, Kosovo, North Macedonia, etc.

Keywords: Press, Islam, Language, Albania, Communism

Përmbajtja dhe Çasja e Shkrimeve mbi Islamin në Periodikët në Shqipëri pas vitit 1945: Shembulli i Revistës Satirike *Hosteni*

The Content and Approach of Writings on Islam in Albanian Periodicals after 1945: The Case of the Satirical Magazine *Hosteni*

Assoc. Prof. Dr. Fation Shabani

Trakya University

Abstrakt: Në këtë kumtesë analizohet përmbajtja dhe diskursi i shkrimeve mbi Islamin në periodikët e botuar në Shqipëri pas vitit 1945. Pas vendosjes së regjimit socialist në Shqipëri, u zbatuan politika kundër fesë, të cilat u reflektuan edhe në përmbajtjen e periodikëve. Studimi shqyrton posaçërisht mënyrën se si propaganda ideologjike e regjimit formësoi qëndrimin ndaj Islamit, cilat tema u nxorën në pah dhe cilat mjete retorike u përdorën.

Në kuadër të këtij studimi, analizohen përmbajtjet e shembujve nga periodikët më kryesorë të periudhës, duke vlerësuar mënyrën e paraqitjes së fesë islame, kulturës dhe institucioneve të saj. Në këtë kontekst trajtohet gjithashtu lidhja ndërmjet përpjekjeve të regjimit për kufizimin e praktikave fetare dhe synimit për të forcuar procesin e sekularizimit në shoqëri.

Në përfundim, studimi evidenton se diskursi i krijuar ndaj Islamit në periodikët shqiptarë gjatë regjimit socialist zhvillohej paralelisht me politikat e përgjithshme fetare të regjimit dhe proceset e sekularizimit, duke synuar reduktimin sistematik të pranisë së identitetit fetar në hapësirën publike.

Fjalët kyçe: Islami, socializmi shqiptar, revista satirike *Hosteni*, kritika fetare, sekularizimi

Abstract: This paper examines the content and discourse of writings on Islam in Albanian periodicals after 1945, focusing specifically on the case of the satirical magazine *Hosteni*. Following the establishment of the socialist regime in Albania, anti-religious policies were rigorously implemented, and these policies were strongly reflected in the ideological tone of periodicals. The study explores how *Hosteni*, as one of the most influential publications of the period, contributed to the construction of a critical and often derisive narrative toward Islam, aligned with the broader aims of state-sponsored secularism.

The research analyzes selected articles and satire pieces from *Hosteni* to uncover the rhetorical strategies, thematic focuses, and representational patterns used to delegitimize Islamic belief, practice, and clerical figures. It also assesses the magazine's role in disseminating state propaganda and fostering public acceptance of atheism and socialist modernity.

Ultimately, the study concludes that *Hosteni* functioned as both a cultural and ideological tool in the regime's efforts to suppress religion, and it significantly contributed to the shaping of a secular public consciousness by ridiculing and marginalizing Islamic identity and traditions.

Keywords: Islam, Albanian socialism, satirical magazine *Hosteni*, religious criticism, secularization

Trajtimi i Tematikave për Gruan në Revistën *Edukata Islame*

Treatment of Women's Topics in the Magazine *Edukata Islame*

Fetije Gërbeshi

The Islamic Community of the Republic of Kosovo

Abstrakt: *Edukata Islame* është revista e parë Islame në gjuhën, në Kosovë e cila filloi të botohet, në vitin 1971 si revistë fetare tremujore. Prej tematikave të para në revistën *Edukata Islame*, është qasja e krijimit të njeriut nga një shpirt nga profesori Sherif Ahmeti e që është komentim i ajetit 13 të sures Huxhuratë. Pastaj shkrimi “*Shkollimi – arsimimi i femrës dhe islami*”, gjithashtu ka shkrime të përkthyer nga gjuha boshnjake dhe arabe. Revista *Edukata Islame*, kishte një rubrikë të veçantë *Femra në Islam*, e cila përmban shkrime të ndryshme, e më vonë paraqiten edhe shkrimet nga autoret gra. Prej temave të trajtuara më se shumti janë:

- E drejta e Gruas për jetë, për martesë, trashëgimi etj.
- E drejta për shkollim dhe integrim në shoqëri.
- E drejta e praktikimit të veshjes islame dhe zbatimi i jetës fetare.
- Kjo revistë vazhdon ende të botohet dhe ka arritur deri në numrin 135 në vitin 2025, me dizajnë të avancuar, me autorë të rinj, por edhe me tematika të rëndësishme shkencore islame e shqiptare. Vlen të ceket se kemi një numër të konsiderueshëm të tematikave për gratë si edhe autore nga profile të ndryshme.

Fjalët kyçe: tematikat për gruan, *Edukata Islame*, e drejta e gruas, barazia gjinore

Abstract: *Edukata Islame* is the first Islamic magazine in the albanian language, in Kosovo, which began to be published quarterly in 1971 as a religious magazine. One of the first topics in the magazine *Edukata Islame* is the approach of the creation of man from a soul by Professor Sherif Ahmeti, which is a commentary on verse 13 of Surah Huxhurate. Then the article “Education - the education of women and Islam”, also has articles translated from Bosnian and Arabic. The magazine *Edukata Islame* had a special column “Women in Islam”, which contains various articles, and later articles by female authors were also introduced. Among the topics most frequently covered are:

- Women's right to life, marriage, inheritance, etc.
- The right to education and integration into society.
- The right to practice Islamic clothing and the implementation of religious life.
- This magazine is still being published and has reached issue 135 in 2025, with advanced designs, new authors, but also with important Islamic and Albanian scientific topics. It is worth noting that we have a considerable number of topics for women as well as authors from different profiles.

Keywords: topics for women, *Edukata Islame*, women's rights, gender equality

Uloga Higijene u Muslimanskoj Porodici na Primjeru Epidemije *Variola Vere* kroz Glasila Islamske Zajednice

The Role of Hygiene in the Muslim Family During the *Variola verae* Epidemic Through the Publications of the Islamic Community

Fikreta Jakubović

University of Sarajevo

Apstrakt: Prisustvo epidemije *Variola vere* u Jugoslaviji potvrđeno je 22. marta 1972. godine nakon čega je pokrenut cijeli niz događaja kojima se upravljalo krizom i rješavao problem epidemije. Posebno je došlo do izražaja pitanje higijene i na koji način primijeniti higijenske i zdravstvene prakse koje će pomoći pri sprječavanju širenja epidemije. Predmet ovog istraživanja je predstaviti ulogu i uticaj glasila Islamske zajednice u širenju informacija o važnosti čistoće i higijene. Također, analizira se i odraz vjerskih stavova o higijeni u svakodnevnom životu muslimanske porodice, a posebno o zajedničkom djelovanju u kriznim slučajevima poput epidemije. Zbog velikog značaja medija u ovom kontekstu posebno će u radu biti riječi o analizi diskursa, upotrebi terminologije, te kako Islamska zajednica kroz svoja glasila doista gleda na ovo pitanje.

Ključne riječi: *Variola vera*, epidemija, Islamska zajednica, higijena, muslimanska porodica, zdravlje, glasila

Abstract: The presence of the *Variola Vera* epidemic in Yugoslavia was confirmed on March 22, 1972, after which a series of events were triggered to manage the crisis and address the epidemic. The issue of hygiene became particularly prominent, focusing on how to apply hygienic and health practices to prevent the spread of the epidemic. The aim of this research is to present the role and impact of the Islamic Community's publications in spreading information about the importance of cleanliness and hygiene. Additionally, it examines the reflection of religious views on hygiene in the everyday life of the Muslim family, especially in terms of collective action during crises such as epidemics. Given the significant role of the media in this context, the paper will specifically address the analysis of discourse, terminology usage, and how the Islamic Community, through its publications, perceives this issue.

Keywords: *Variola Verae*, epidemic, Islamic Community, hygiene, Muslim family, health, publications

Doprinos *Novopazarskog Zbornika* (1977–1990) u Afirmaciji i Razvoju Islamske Kulture u Sandžaku

The Contribution of the *Novopazarskog Zbornika* (1977–1990) to the Affirmation and Development of Islamic Culture in Sandžak

Dr. Mensur Zukorlić

National Library "Dositej Obradović" Novi Pazar

Apstrakt: Rad koji prezentujemo je veoma značajno djelo iz periodike gdje obrađujemo teme koje do sada nisu predstavljane široj javnosti a koje će dati doprinos u postepenom upotpunjavanu opusa sveukupnog stvaralaštva u afirmaciji kulture islama u Novom Pazaru i Sandžaku (1977-1990) i doprinos novopazarskog zbornika. Posredstvom analize tema naučno-istraživačkih radova objavljenih od početka objavljivanja novopazarskog zbornika 1977-1990, onih koji se tiču vjerskog i kulturnog i društvenog razvoja novopazuarskog i sandžačkog kraja, Rad sadrži društvene okolnosti i kontekst u kome su ove teme pisane i nastajale, a čiji je vakat u velikoj mjeri uslovljavao date teme. Ovim radom, može se prikazati i suodnos naučnih disciplina iz čijih su uglova pisani radovi, kako bi se pokazalo koje su to teme najprisutnije, kod kojih je ostalo još dosta prostora za nastavak istraživanja. Ovakav pregled tema kojima su se bavili naučnici iz vjersko-kulturnih disciplina i koji su obrađivali teme koje se tiču vjere i kulture je veoma malo, što otvara brojna pitanja značajna za dalja istraživanja. Karakteristike terena, prije svega multikulturalnost i multikonfesionalnost, jesu najznačajniji „adut“ koji ovo područje ima, na kome su vijekovima u suživotu pravoslavci i muslimani, sa donekle različitim kulturama, prije svega zasnovanim na vjeri, ali i na zajedničkim lokalnim kulturnim obrascima. Takođe, istorijski događaji na ovoj teritoriji imali su i imaju važnu ulogu u shvatanju društvenog, religijskog i kulturnog života stanovnika na ovoj teritoriji. Dakle, Naš cilj je da ovom temi, u skladu sa relevantnom literaturom i dosadašnjim naučnim istraživanjima, ponudimo potpuniji pregled objavljenih radova u periodici, kroz novopazarski zbornik. Ovo može imati veoma velik značaj za upotpunjavanje vidnih praznina kulturne javnosti za očuvanje kulturnog naslijeđa iz doba kada je počeo izlaziti ovaj zbornik, koji je popunjavao veoma oskudan broj časopisa koji su objavljivani u tom periodu.

Ključne riječi: *Novopazarski zbornik*, vjera i kultura, Novi Pazar, Sandžak

Abstract: The presented work is a significant contribution from periodical literature, addressing topics that have not yet been widely presented to the public, but which will contribute to the gradual completion of the corpus of overall creativity in affirming Islamic culture in Novi Pazar and the Sandžak region (1977–1990), highlighting the contribution of the Novi Pazar Yearbook.

Through the analysis of scientific and research articles published in the Novi Pazar Yearbook from its inception in 1977 to 1990, particularly those concerning the religious, cultural, and social development of Novi Pazar and Sandžak, this paper presents the societal circumstances and context in which these topics emerged. The prevailing historical moment largely influenced the themes explored. This study also examines the interrelation of scientific disciplines from which the papers were written, highlighting the most prominent themes and identifying areas that still offer substantial room for further research. There is a scarcity of such overviews concerning topics addressed by scholars in religious and cultural disciplines—particularly those related to faith and culture—which raises numerous questions of importance for future investigations. The area's features, primarily its multiculturalism and multiconfessionalism, stand as the most significant assets of the region, where Orthodox Christians and Muslims have coexisted for centuries, with partly distinct cultures primarily rooted in religion, yet also sharing local cultural patterns. Historical events in this area have played and continue to play an essential role in understanding the social, religious, and cultural life of its inhabitants. Therefore, our goal is to offer a more comprehensive overview of the published works in this periodical, aligned with relevant literature and existing scientific research, through the Novi Pazar Yearbook. This work is of great importance in filling notable gaps in public cultural awareness and preserving cultural heritage from the time the yearbook began publishing—an era when there was a significant lack of journals addressing such topics.

Keywords: Novi Pazar Yearbook, religion and culture, Novi Pazar, Sandžak

Sebat Gazetesi'nde Türkiye İnkılaplarına Eleştirel Yaklaşımlar

Critical Evaluations of the Modernization Reforms in Türkiye as Presented in *Sebat* Newspaper

Meryem Çapın

Independent Researcher

Özet: 31 Ocak 1957 tarihinde Gümölcine'de haftalık olarak yayımlanmaya başlayan *Sebat Gazetesi*, 1976 yılına kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Gazete, Hafız Yaşar ve Hasan Zeki tarafından çıkarılmış; İbn Abdülkerim ile Molla İsmail Rodoplu ise farklı dönemlerde mesul müdürlük görevini üstlenmişlerdir. Yayın hayatının başından itibaren -teknik yetersizlikler nedeniyle zaman zaman aksamalar yaşansa da- hem Osmanlı Türkçesi hem de Latin harfleriyle basılmıştır. Ayrıca gazetenin başlık, tarih ve sayı gibi künye bilgileri Yunanca olarak da verilmiştir. *Sebat Gazetesi*, genel olarak gündelik hayata dair yerel haberler, Yunanistan iç siyasetinden gelişmeler, İslam dünyasındaki gelişmeler ile siyasi ve dini meseleleri konu alan fikrî yazılardan oluşmaktadır. Özellikle dini kimliğin korunmasına yönelik vurgu, “eskici-yenici” ayrımı etrafında yürütülen tartışmalar, Filistin meselesi, Cezayir'deki Müslümanların durumu, Arap dünyasından haberler ve Kıbrıs meselesi gibi konular gazetenin yoğun biçimde ele aldığı temalar arasında yer alır. Bu meseleler çerçevesinde Birleşmiş Milletler ve Batı dünyasına yöneltilen iki yüzlülük eleştirileri dikkat çekicidir. Gazetede yer alan bazı fikrî yazılarda ise Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçekleştirilen inkılaplara yönelik eleştirel bir tutum gözlemlenmektedir. Harf inkılabı, dinî eğitim ve düzenlemeler ile kıyafet uygulamaları bu bağlamda dikkat çeken başlıklardır. Bu eleştirel tutum ve modernleşmeye dair mesafeli söylemler hem dinî hem de kültürel aidiyetin korunmasına yönelik bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, *Sebat Gazetesi*'nin farklı yıllara ait eldeki sınırlı sayıdaki nüshaları üzerinden yapılan bir incelemeye dayanmaktadır. Çalışmada öncelikle gazetenin genel yapısı ve tematik içeriği sunulmakta; ardından, Türkiye'deki inkılaplara karşı geliştirilen eleştirel söylemler, dinî kimlik ve kültürel aidiyetin muhafazası bağlamında aktarılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Sebat* Gazetesi, Batı Trakya Türkleri, azınlık basını, modernleşme

Abstract: *The Sebat Newspaper* commenced its weekly publication in Gümülcine (known as Komotini) on January 31, 1957, and maintained its operations until 1976. It was established by Hafız Yaşar and Hasan Zeki, with İbn Abdülkerim and Molla İsmail Rodoplu assuming the role of managing editors at various intervals. Despite facing occasional interruptions stemming from technical constraints, the newspaper was published in both Ottoman Turkish and the Latin script from the beginning. Furthermore, the publication's details—such as its title, date, and issue number—were also presented in Greek. *Sebat* primarily focused on local news pertinent to everyday life, advancements in Greek domestic politics, occurrences within the Islamic world, and critical opinion pieces addressing both political and religious matters. The text recurrently engages with themes such as the preservation of religious identity, the discourse surrounding the traditionalist-modernist dichotomy, the Palestinian issue, the conditions of Muslims in Algeria, news from the Arab world, and the complexities of the Cyprus question. Notably, criticisms levied against the perceived inconsistencies of the United Nations and Western nations are particularly significant within these discussions. Several opinion pieces published in the newspaper have articulated a critical perspective regarding the reforms implemented in the Republic of Türkiye. Significant topics of discussion include the reform of the alphabet, modifications to religious education and its regulations, as well as the enforcement of dress codes. This critical tone, accompanied by a cautious approach toward modernization, may be interpreted as initiatives aimed at preserving both religious and cultural identity. This study examines a limited selection of extant issues of *Sebat* from various years. It initially delineates the overarching structure and thematic elements of the newspaper, subsequently providing an analysis of the critical discourse surrounding Turkish reforms within the expansive context of preserving religious identity and cultural affiliation.

Keywords: *Sebat* newspaper, Turks of Western Thrace, minority press, modernization

Saraybosna'da Şeb-i Arus Akademisi ve Şeb-i Arus Dergisi (1974-1990)

Şeb-i Arus Academy and Şeb-i Arus Magazine in Sarajevo (1974-1990)

Mikail Türker Bal

Üsküdar University

Özet: Tasavvuf literatürüne Şeb-i Arus olarak geçen Mevlana Celaleddin Rumi'nin vefat günü olan 17 Aralık tarihi, yüzyıllardır Hazreti Mevlana'yı sevenler tarafından bir anma günü olarak kabul edilmiştir. En meşhur eseri olan Mesnevi isimli eseri ile tanınan Hazreti Mevlana Celaleddin-i Rumi yüzyıllardır Şeb-i Arus gecesinde Mevlevihanelerde düzenlenen sema ayinleri ile anılmıştır. 1925 senesinde Türkiye'de Tekke ve Zaviyeler kanunu ile tekkelerle birlikte Mevlevihanelerin de yasal olarak faaliyetlerine son verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Balkanlardan çekilmesi ile Balkanlardaki Mevlevihanelerde de zaman içerisinde faaliyetler son bulmuştur. Bu Mevlevihanelerden biri de Gazi İsa Bey tarafından Saraybosna'da inşa ettirilen ve zaman içerisinde büyük bir Mevlevihane külliyesi şeklini alan Saraybosna Mevlevihanesi'dir. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu zamanında faaliyetleri durdurulan, Sosyalist Yugoslavya Federal Cumhuriyeti zamanında ise yıktırılan Mevlevihane'de her ne kadar Mevlevi tarikatına ait faaliyetler durdurulmuş olsa da günümüzde Balkanlarda sadece Saraybosna'da, Mevlevilik bir tarikat olarak değil Hazreti Mevlana'yı sevenler tarafından sufi bir topluluk olarak devam etmektedir. 1957 senesinde Saraybosna'da Hacı Muyaga Merhemiç tarafından başlatılan Şeb-i Arus etkinliği, Türkiye'deki Mevlevi törenlerinden farklı olarak bir akademi şeklinde başlamış ve günümüzde de bu şekilde devam etmektedir. İlk olarak Hacı Muyaga Merhemiç'in evinde başlayan Şeb-i Arus, sonraki yıllarda şehrin farklı cami ve tekkelerinde devam etmiştir. Hacı Muyaga Merhemiç'ten sonra Şeb-i Arus Akademisi'ni Şeyh Feyzullah Hacıbayriç, Hacı Halid Efendi Hacimuliç, Seid Efendi Strik, Abdullah Foçak, Ekrem Foçak gibi Saraybosnalı tanınmış alim ve sufiler devam ettirmiştir. Günümüzde de her yıl Saraybosna'daki bir Nakşibendi Tekkesi olan Potok Tekkesi'nde 17 Aralık akşamı Şeb-i Arus yapılmaktadır. Bu Şeb-i Arus Akademisi'nin kendine has bir programı aynı zamanda da yıllık olarak yayınlanan dergi formatında bir bülteni bulunmaktadır. Bu Şeb-i Arus dergisinin 1974 yılından 1990 yılına kadar olan sayıları gözden geçirilerek programda yıllara göre nelerin eklendiği tespit edilecektir. Bu makalede Saraybosna'da düzenlenen Şeb-i Arus Akademisi, içeriği ve Şeb-i Arus dergisi hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar kelimeler: Şeb-i Arus, Saraybosna, Şeb-i Arus Akademisi, Şeb-i Arus dergisi

Abstract: December 17, the day of the death of Mevlana Celaleddin Rumi, who is referred to as Shabi Arus in the Sufi literature, has been accepted as a day of remembrance by those who love Hazrat Mevlana for centuries. Hazrat Mevlana Celaleddin-i Rumi, known for his most famous book, Mesnevi, has been commemorated for centuries with sema rituals held in Mevlevi tekkes on the night of Shabi Arus. In 1925, with the Law on Zawiyas and Tekkes in Türkiye, the legal activities of the Mevlevihanes were terminated along with the lodges. With the withdrawal of the Ottoman Empire from the Balkans, the activities of the Mevlevi Lodges in the Balkans came to an end over time. One of these Mevlevi Lodges is the Sarajevo Mevlevi Lodge, which was built by Gazi Isa Bey in Sarajevo and took the form of a large Mevlevi Lodge complex over time. Although the activities of the Mevlevi order were stopped in the Mevlevi Lodge, whose activities were stopped during the Austro-Hungarian Empire and demolished during the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, today in the Balkans, not only in Sarajevo, Mevlevi continues not as a sect but as a Sufi community by those who love Hazrat Mevlana. Initiated in Sarajevo in 1957 by Hacı Muyaga Merhemiç, the Shabi Arus event started as an academy, unlike the Mevlevi ceremonies in Türkiye, and continues in this way today. Shabi Arus, which first started in the house of Hacı Muyaga Merhemiç, continued in different mosques and lodges of the city in the following years. After Hacı Muyaga Merhemiç, well-known scholars and Sufis from Sarajevo such as Sheikh Feyzullah Hacıbayriç, Hacı Halid Efendi Hacımulıç, Seid Efendi Strik, Abdullah Foçak, Ekrem Foçak continued the Shabi Arus Academy. Today, every year in the evening of December 17, Shabi Arus is held in Potok Tekke, a Naqshbandi Lodge in Sarajevo. This Shabi Arus Academy has a unique program and a bulletin in the format of an annual magazine. The issues of this Şeb-i Arus magazine from 1974 to 1990 will be reviewed and what was added to the program over the years will be determined. In this article, information will be given about the Şebi Arus Academy held in Sarajevo, its content and the Şebi Arus magazine.

Keywords: Shabi Arus, Sarajevo, Shabi Arus Academy, *Shabi Arus* magazine

Batı Trakya'da Süreli Yayınların İslam Eğitime Katkıları (1945-1990)

Contribution of Periodicals to Islamic Education in Western Thrace (1945-1990)

Muhammet Dükkancı

Independent Researcher

Özet: 1945-1990'lı yıllar, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığın süreli yayınları açısından son derece önemli bir dönem zarfını ifade etmektedir. Zira yayınlar, yenilikçi ve muhafazakâr zıt fikirlerin yer aldığı bir devir olmuştur. Bu tarihlerde yaşanan sosyo-politik olaylar, azınlığın toplumsal değişimini tetiklemiştir. Dönem zarfında, muhafazakâr gazete ve dergiler arasında yer alan; *Hakyol*, *Sebat*, *Esas Muhafazakâr* gazeteleri; *Peygamber Binası*, *Devam*, *Yol*, *Hakka Davet* dergilerinin temel özellikleri, etki faktörü ve dini bilgi içeriği açısından incelenmeye çalışılmıştır. Söz edilen gazete ve dergilerin, toplumun dini bilgi ve İslam düşüncesine katkı durumu konusunda önemli bir fonksiyona sahip olduğu tespit edilmiştir. İlâveten, dönemin diğer gazete ve dergileri hakkında bilgi paylaşılmış, din eğitime katkı sağlayan gazeteler ekseninde genel içerikleri incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Batı Trakya, din eğitimi, azınlık, muhafazakâr, *Hakyol*, *Sebat*, *Esas Muhafazakâr*, *Peygamber Binası*, *Devam*, *Yol*, *Hakka Davet*

Abstract: The years 1945-1990 represent an extremely important period in terms of the periodicals of the Muslim Turkish minority in Western Thrace. Because the publications were a period in which innovative and conservative ideas were opposed. The socio-political events experienced during these dates triggered the social change of the minority. During the period, the conservative newspapers and magazines; *Hakyol*, *Sebat*, *Esas Muhafazakâr* newspapers; and the *Peygamber Binası*, *Devam*, *Yol*, *Hakka Davet* magazines were examined in terms of their basic characteristics, impact factors, and religious information content. It was determined that the newspapers and magazines in question had an important function in terms of the society's religious knowledge and contribution to Islamic thought. In addition, information was shared about other newspapers and magazines of the period, and their general content was examined in terms of newspapers contributing to religious education.

Keywords: Western Thrace, religious education, minority, *Hakyol*, *Sebat*, *Esas Muhafazakâr*, *Peygamber Binası*, *Devam*, *Yol*, *Hakka Davet*

1987-1991 Yılları Arasında *El-Hilal* Gazetesine Göre Makedonya'da Dini Hayat

Religious life in Macedonia According to *El-Hilal* Newspaper Between 1987-1991

Dr. Mumin Omerov

Islamic Religious Community of the Republic of North Macedonia

Özet: *El-Hilal* gazetesi Makedonya'da dini yayın yapan ilk gazete olma özelliğine sahiptir. 1987 yılında yayın hayatına İslam Dini Birliği bünyesinde başlamıştır. Bu gazetenin neşredilmeye başlanmasının temel amacı ülkedeki dini konulardaki eksikliği gidermek ve aynı zamandan İDB faaliyetleri hakkında Müslümanları bilgilendirmektir. Arnavut, Türk, Torbeş ve Roman müslümanların yegane temsilcisi olan İDB *El-hilal* gazetesi Arnavutça, Türkçe ve Makedonca yayınlanmıştır. Gazete, düzenli olarak 13 müftülük, 5 medrese ve İslami Bilimler Fakültesi'ne gönderilmekte; bu kurumlar aracılığıyla imamlar ve halka ulaştırılarak Makedonya'da geniş bir kesime hizmet sunmaktadır. *El-Hilal* gazetesinin farklı dillerde yayımlanan sayılarında, bazı konuların ortak bir çerçevede ele alındığı, pek çok konunun ise her dilde bağımsız ve özgün içeriklerle işlendiği gözlemlenmiştir. 1991 yılı sonrası Arnavutça kısmı *Hena e Re* adıyla bağımsız olarak ayda bir yayınlamaya devam ederken, Türkçe "Hilal" ve Makedonca ise "Млада Месечина" adıyla ayda bir beraber neşredilmeye devam etmiştir. Üçünün karma olarak yayınlandığı 4 yıllık zaman diliminde toplamda 33 sayı neşredilmiştir. Bu çalışmada dört yıl içinde *El-Hilal* gazetesinde Türkçe kaleme alınan konular ve yazarlar üzerine durulacaktır. Konulara baktığımızda dini ağırlıklı olmakla birlikte, tarih, edebiyat, sanat, bibliyografi ve İslam Dini Birliği'nin faaliyetlerini kapsamaktadır. *El-Hilal* gazetesinin tüm sayıları İDB arşivinde muhafaza edilmektedir. Bu çalışmamızda gazetedeki veriler ışığında değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar kelimeler: *El-Hilal* gazetesi, İslam Dini Birliği, dini konular, Üsküp

Abstract: *El-Hilal* newspaper is the first religious newspaper in Macedonia. In 1987, it started its publication life within the Islamic Religious Union. The main purpose of publishing this newspaper is to fill the lack of religious issues in the country and at the same time to inform Muslims about the activities of the IDU. As the sole representative of Albanian, Turkish, Torbesh and Roma Muslims, the IDU newspaper *El-Hilal* is published in Albanian, Turkish and Macedonian. The newspaper is regularly sent to 13 mufti's offices, 5 madrasas and the Faculty of Islamic Sciences; through these institutions it is delivered to imams and the public, serving a wide cross-section in Macedonia. In the issues of *El-Hilal* newspaper published in different languages, it was observed that some issues were covered in a common framework, while many issues were covered independently and with original content in each language. After 1991, the Albanian section continued to be published independently once a month under the name *Hena e Re*, while the Turkish "Hilal" and Macedonian "Млада Месечина" continued to be published together once a month. A total of 33 issues were published in the 4-year period in which three of them were published as a hybrid. In this study, we will focus on the topics and authors who wrote in Turkish in *El-Hilal* newspaper in four years. The topics are mainly religious, but also include history, literature, art, bibliography and the activities of the Islamic Religious Union. All issues of *El-Hilal* newspaper are preserved in the archive of the IDB. In this study, an evaluation will be made in the light of the data in the newspaper.

Keywords: *El-Hilal* newspaper, Islamic Religious Union, religious issues, Skopje

Roli i Revistës *Dituria Islame* në Promovimin e Rëndësisë së Fesë në Jetën e Njeriut (1986-1990)

The Role of the Magazine *Dituria Islame* in Promoting the Importance of Religion in Human Life (1986-1990)

Muzaqete Kosumi

Faculty of Islamic Studies - Pristina

Abstrakt: Revista *Dituria Islame*, që nga themelimi i saj në vitin 1986, ka luajtur një rol të rëndësishëm në jetën e besimtarëve në trojet shqiptare, duke qenë një zë i rëndësishëm i mendimit dhe kulturës islame. Përmes një game të gjerë temash, përfshirë besimin, filozofinë, historinë, jurisprudencën, kulturën kombëtare, letërsinë dhe shëndetësinë, *Dituria Islame* ka kontribuar në edukimin shpirtëror dhe intelektual të shoqërisë. Ky punim fokusohet në hulumtimin e tematikave që revista ka trajtuar gjatë periudhës 1986-1990, me theks të veçantë në rëndësinë e fesë në jetën e njeriut. Në përfundim, studimi nënvizon se parimet hyjnore të fesë mbeten të pazëvendësueshme në jetën e njeriut dhe shoqërisë, duke shërbyer si një burim i pashtershëm drejtësie dhe harmonie që asnjë rend juridik apo institucion tjetër nuk mund ta zëvendësojë.

Fjalët kyçe: *Dituria Islame*, feja, njeriu, shoqëria

Abstract: Since its founding in 1986, the magazine *Dituria Islame* has played a significant role in the lives of believers in Albanian-speaking regions, serving as an important voice of Islamic thought and culture. Through a wide range of topics, including faith, philosophy, history, jurisprudence, national culture, literature, and health, *Dituria Islame* has contributed to the spiritual and intellectual education of society. This paper focuses on examining the themes addressed by the magazine during the period 1986-1990, with a particular emphasis on the importance of religion in human life. In conclusion, the study highlights that the divine principles of religion remain irreplaceable in human and societal life, serving as an inexhaustible source of justice and harmony that no legal system or institution can substitute.

Keywords: *Dituria Islame*, religion, human being, society

Doprinos Vehbije ef. Hodžića Islamskoj Periodici

Contribution of Vehbija Ef. Hodzic in Islamic Periodicals

Assoc. Prof. Dr. Nedžad Redžepović

Faculty of Islamic Studies in Novi Pazar

Apstrakt: Vehbija ef. Hodžić, jedan od najplodonosnijih islamskih pisaca sa sandžačkih prostora, istaknuti alim i naučni radnik, ima značajan spisateljski opus. Do danas su mu objavljena tri djela: „Temelji islama“, „Mevlud“ i „Islam u svjetlu nauke i filozofije“. Hodžić je, također, autor mnogi radova od kojih je, nažalost, najveći broj u rukopisima daleko od očiju čitalaca. Pored navedenih djela i neobjavljenih rukopisa Hodžić je autor brojnih članaka i naučnih radova koji su objavljeni u časopisima i listovima poput *Gajreta*, *Islamskog glasa*, *Islamskog svijeta*, ali i sarajevske *Narodne pravde*, skopskog *Dogru Jola*, *Glasnika VIS-a-Sarajevo*, *Preporoda* -Sarajevo, *Zemzema* -Sarajevo i *Takvima*-Sarajevo. Vehbiju ef. Hodžića karakteriše nevjerovatna umješnost prezentiranja naučnih činjenica, lahkoća i prijemčivost pisanog izražaja, prisnost s najširim čitalačkim slojevima, univerzalnost, kao i metodološka originalnost – čine radove ovog alima dragocjenim štivom za razumijevanje autentične islamske misli balkanskih muslimana. Predmet ovoga rada su naučni radovi i članci Vehbije ef. Hodžića koji su objavljeni u islamskim časopisima *Glasniku VIS-a* i *Takvimu*.

Ključne riječi: Vehbija ef. Hodžić, islam, radovi, časopisi, *Glasnik VIS-a*, *Takvim*

Abstract: Vehbija ef. Hodzic, one of the most prolific Islamic writers from the Sanjak region, a prominent scholar and scientific worker, has a significant literary oeuvre. To date, three of his works have been published: “The Foundations of Islam”, “Mevlud” and “Islam in the Light of Science and Philosophy”. Hodžić is also the author of many works, the majority of which, unfortunately, are in manuscripts far from the eyes of readers. In addition to the above works and unpublished manuscripts, Hodžić is the author of numerous articles and scientific works that have been published in magazines and newspapers such as *Gajret*, *Islamski glas*, *Islamski svijet*, but also Sarajevo’s *Narodna pravde*, Skopje’s *Dogru Jola*, *Glasnik VIS-a-Sarajevo*, *Preporod* -Sarajevo, *Zemzem* -Sarajevo and *Takvim* -Sarajevo. Vehbija ef. Hodzic is characterized by an incredible skill in presenting scientific facts, ease and receptiveness of written expression, familiarity with the widest readership, universality, as well as methodological originality - making the works of this scholar a valuable reading for understanding the authentic Islamic thought of Balkan Muslims. The subject of this paper are the scientific works and articles of Vehbija ef. Hodžić which were published in the Islamic magazines *Glasnik* of VIS and *Takvim*.

Keywords: Vehbija ef. Hodzic, Islam, works, magazines, *Glasnik VIS*, *Takvim*

Batı Trakya'da Osmanlı Türkçesiyle Bir Yayın: Hafız Ali Reşad ve *Esas Muhafazakâr* Gazetesi

A Publication in Ottoman Turkish in Western Thrace: Hafız Ali Reshad and the Newspaper *Esas Muhafazakar*

Orhan Sakin

Presidency of the Republic of Türkiye Directorate of State Archives, Ottoman Archives

Özet: Bu çalışma, 1958-1975 yılları arasında Batı Trakya'nın Gümülcine kentinde yayımlanan *Esas Muhafazakâr* gazetesini ele almaktadır. Gazetenin kurucusu Hafız Ali Reşad, Osmanlı Türkçesiyle yayımladığı bu gazetede muhafazakârlığı temel ilke olarak benimsemiş; dinî değerlere bağlılığı savunmuş ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bazı modernleşme uygulamalarını “bidat” olarak eleştirmiştir. Reşad'ın ideolojik duruşu, hilafetin kaldırılması gibi konulara yönelik tepkilerle şekillenmiş, yazılarında Mehmet Akif ve Said Nursî gibi isimlerle fikrî bağlar kurmuştur. Gazete, Batı Trakya'daki sosyal ve eğitimsel gelişmeleri yansıtan kısa haberler içerse de temel amacı, Ankara'nın politikalarına karşı bir duruşu sergilemek olmuştur. Araştırma, gazetenin içeriğini nesnel bir bakış açısıyla analiz etmekte; yorum ve eleştirdiden kaçınarak tarihsel bir durum tespiti yapmayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Hafız Ali Reşad, *Esas Muhafazakâr*, Batı Trakya, Gümülcine, Mehmet Akif, Said Nursi, Ankara.

Abstract: This study focuses on the newspaper *Esas Muhafazakâr*, published in the city of Komotini (Gümülcine) in Western Thrace, Greece, between 1958 and 1975. Founded by Hafız Ali Reşad, the paper was issued in Ottoman Turkish and centered around a conservative ideology that emphasized the preservation of Islamic values. Reşad criticized various reforms of the Turkish Republic, labeling them as *bid'ah* (religious innovations), and strongly opposed the abolition of the caliphate. Though the newspaper included brief reports on the socio-economic and educational conditions in Western Thrace, its primary mission was to voice opposition to the political direction of the Turkish government. Reşad aligned himself ideologically with prominent figures such as Mehmet Akif and Said Nursî. The study offers an objective analysis of the newspaper's content, avoiding interpretation or critique, and aims solely to provide a historical account.

Keywords: Hafız Ali Reshad, *Esas Muhafazakâr*, Western Thrace, Komotini, Mehmet Akif, Said Nursi, Ankara.

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti Yüksek İslam Liderliği Bülteni'nde Belgrad İslam Mimarisi

The Islamic Architecture of Belgrade in the Gazette of the Supreme Islamic Eldership of SFR Yugoslavia

Emir Škrijelj

Macedonian Radio Television, Skopje

Prof. Dr. Redžep Škrijelj

Sanjak Historical Institute, Novi Pazar

Özet: Araştırmamızın amacı, Husein Hadžiosmanović'in yukarıda adı geçen Yugoslavya Sosyalist Federativ Cumhuriyeti'nin *Yüksek İslam Liderliği Bülteni*'nde çeşitli sayılarında yer alan, üç yüzyıldan fazla bir süre Belgrad'ı süsleyen Osmanlı dönemi İslam mimarisinin (camiler, tekkeler, kervansaraylar, bezistanlar, evler vb.) söz edilmemiş yönlerini konu alan bir dizi yazısını (1983-1991) sunmaktır. Bunların yaygınlığı, Sava ve Tuna nehirlerinin kıyısındaki Belgrad şehrin İslam dini ve dini olmayan kültürünün eski işlevselliğini, büyüklüğünü ve önemini göstermektedir; bu kültürlerden eser kalan Bayraklı Camii, türbeler ve birkaç eski konut binası bugün hala varlığını sürdürmektedir. Bu çalışmayla, kent "Türk mirası"nın, "kendi ulus-devletini kurma" bahanesiyle nasıl yok edildiğini göstermeyi amaçlıyoruz. Makalede Belgrad camilerinin tarihi hakkında Gazeteye yapılan katkıların kısa bir özeti ve Sultan II. Süleyman döneminden (1520-1566) Sırbistan'ın bağımsızlığına (1878) kadar olan Osmanlı döneminde Belgrad'ın din dışı mimarisinin bir kısmının açıklaması yer almaktadır. Bütün bunlar İslam mimarisinin kaderini, camilerin yıkılmasını, Bayraklı Camii'nin restore edilmesini ve korunmasını etkilemiştir. Bülten'de yer alan söz konusu yazıların yazarının, yazdığı makalenin niteliğine katkıda bulunan çok sayıda kaynak ve literatürden yararlandığı açıktır. Makalenin içeriği, İstanbul'u örnek alarak, tasarlanmış İslam-Osmanlı mimarisinin ortadan kaybolduğuna tanıklık ediyor. Şehir Bizans, klasik İstanbul ve diğer tarzların etkisi altında surlar, saraylar ve dini yapılar inşa

eden sanatçı ve sanatkarların yardımıyla, Taşmeydan'dan alınan taş ve malzemeler kullanılarak inşa edilmiştir. Sırbistan'ın güneyinde ve güneybatısında, Makedonya'da ve Dubrovnik zanaatkârları arasında (Bosna ve Karadağ'daki camilerde mevcut olan) dış görünüşü Bosna ve Kosova madenlerinden alınan taş ve kurşunun belirgin olduğu böyle camiler vardır. Böylece Belgrad, coğrafi açıdan mükemmel konumu sayesinde Bitola, Üsküp, Özice, Yeni Pazar, Taşlica, Foça, Mostar, Saraybosna ve Banya Luka gibi kent statüsünde önemli bir ekonomik ve askeri merkez haline gelmiştir. Ancak 16. yüzyıl sonunda 41'e ulaşan Belgrad'ın çok sayıda mahallesinin önemli mimarisi 1867'den sonra şehrin kentsel dokusundan silinmiştir. 1862'den itibaren Belgrad'ın geceleri sık sık bombalanması bir dönüm noktası oldu ve etnik olarak karışık İslam nüfusunun ortadan kaybolmasına yol açtı. Bu durum aynı zamanda bahçeler, bostanlar, halılarla süslü camiler, bakımlı mezarlıklar, Türk Barok, plastik, süsleme ve hat sanatı taş levhalarla süslü mimari kültürlerinin de kaybolmasına işaret ediyordu. Derginin ilk sayısı Ocak 1933'te Belgrad'da *Yugoslavya Krallığı İslam Dini Cemaati Yüksek Liderliği Gazetesi* adı altında çıktı. Aynı dergi, 1980'li yıllarda merkezi Saraybosna'da olmak üzere *Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti Yüksek İslam Liderliği Bülteni* adıyla yayınlanmaya başlandı.

Anahtar kelimeler: Belgrad, camiiler, İslam Osmanlı mimarisi, *Yugoslavya SFC YİL Bülteni*

Abstract: Our paper aims to present a series of contributions (1983-1991) by Husein Hadžiosmanović in several issues of the aforementioned Gazette of the SIC of SFR Yugoslavia (Vrhovno Islamsko Starješinstvo SFR Jugoslavije), on the lost Islamic architecture of Ottoman Belgrade (mosques, lodges, caravanserais, covered bazaars, houses, etc.) that adorned it for more than three centuries. Their number indicated the former functionality, size, and importance of the Islamic sacral and profane culture on the banks of the city that lies on the Sava and Danube rivers, of which only the Bajrakli mosque, turbes, and several old residential buildings have survived to this day. In this paper, we aim to show how, under the guise of “creating a nation state,” the “Turkish legacy” of the city was wiped out. The paper contains a brief overview of the contributions of the “Gazette” to the history of Belgrade mosques and to the localization of a part of Belgrade's profane architecture from the Ottoman period, spanning from the reign of Sultan Suleiman II (1520-1566) to Serbia's independence in 1878. Turbulent historical and political circumstances influenced the fate of Islamic architecture and the mosques - their demolition, restoration, and preservation of the last remaining Islamic temple, the Bajrakli Mosque. The quality of the aforementioned contributions to the Gazette indicates that their author used numerous relevant sources and literature. The content of the contribution testifies to the disappearance of Islamic and Ottoman architecture designed, taking Istanbul as an example, with stone and materials like the ones used in Taşmajdan, with the help of artists and craftsmen who built fortifications, palaces, and religious buildings under the influence of Byzantine, classical Constantinople, and other styles such as those in Southern and Southwestern Serbia, Macedonia and among Dubrovnik craftsmen who built mosques in Bosnia and Montenegro,

whose external appearance was dominated by the grayness of stone and lead used from Bosnian and Kosovo mines. Thus, due to its excellent geographical position, Belgrade grew into a significant economic and military center with the status of a city, like Bitola, Skopje, Užice, Novi Pazar, Taslidža, Foča, Mostar, Sarajevo, and Banja Luka. However, after 1867, the significant architecture of numerous Belgrade quarters (mahalas), of which there were 41 at the end of the 16th century, would disappear from his urban landscape. The frequent night bombardments of Belgrade starting in 1862 represented a turning point and the disappearance of the ethnically mixed Islamic population and the demise of their architectural heritage expressed in decorated gardens, orchards, richly decorated mosques with carpets, with well-maintained cemeteries, Turkish Baroque buildings, decorative plastic, and calligraphic stone slabs. The first issue of the magazine appeared in January 1933 in Belgrade under the name *Gazette of the Supreme Eldership of the Islamic Religious Community in the Kingdom of Yugoslavia* while in the 1980s it was published in Sarajevo as *Gazette of the Supreme Islamic Eldership of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia*.

Keywords: Belgrade, mosques, Islamic architecture, Ottoman architecture, *Gazette of the Supreme Eldership of the Islamic Religious Community in Yugoslavia*

The Early Beginnings of Islam in Bosnia and Herzegovina

Omer Merzić

PhD Student

Abstract: In the post-war period, especially during the 1950s, the Islamic Community in Bosnia and Herzegovina underwent profound internal transformations under pressure from the newfound regime. One of the key decisions in this context was the abolition of Tekkes and the ban on the activities of dervish orders in 1952. Although this measure was part of a broader policy of repression against religious institutions, a significant role in its implementation was also played by the Bosniak religious figures which advocated the modernization and reform of Islamic practice through the press. Criticism of Tekkes had been present since the 1930s within the Islamic Community of the Kingdom of Yugoslavia, but intensified after World War II, when Islamic institutions came under the strong ideological influence of the communist authorities.

This paper analyzes texts published in the press of the time that addressed the closure of tekkes, as well as those that dealt with the later processes of their renewal. The renewal of the tekkes was formalized only in 1977 with the establishment of the Tariqat Center, which represented an institutional recognition of Sufi activity within the Islamic Community. The initiative for renewal was the result of many years of efforts by dervishes and their followers, who, despite the formal ban, continued to practice Sufi rituals in private spaces. The establishment of the Tariqat Center marked the beginning of a new period for Sufism in Bosnia and Herzegovina, enabling it to adapt to new socio-political circumstances.

Through the analysis of historical sources and the press of that period, the paper will provide insight into the motives, discourses and actors that shaped the process of banning and later renewal of tekkes. The aim of the research is to shed light on the role of the media in the articulation of attitudes towards Sufism, as well as changes in the perception of tekkes within the Islamic and wider social community.

Keywords: Sufism, Bosnia and Herzegovina, tekkes, abolition

Revista *Dituria Islame* e Kosovës - Dritare Shkence dhe Informimi

Kosovo's Magazine *Dituria Islame* – Window of Science and Information

Refik Gërbeshi

Islamic Community of the Republic of Kosovo

Abstrakt: Publicistika islame në gjuhën shqipe në Kosovë starton me vjetarin *Takvim* që në vitin 1945 kurse në vitin 1962 u botua *Buletini Informativ* e cila prej vitit 1970 u quajt revista *Edukata Islame* kurse në vitin 1986 doli revista *Dituria Islame*. Nga qershori 1986 - deri në gusht të vitit 1990, nxori 17 numra (katër dinumërsha) që në fillim kishte shkrime autoriale rreth besimit e shkencës islame si dhe përkthime nga gjuha arabe, angleze, turke, boshnjake, gjermane, e gjuhë të tjera. Fillimisht si revistë fetare-informative e paraparë të dalë çdo tre muaj, kurse më vonë ka edhe dy numërshë, e cila u dilte në ballë edhe propagandimeve ndaj Islamit dhe shqiptarëve. Revista *Dituria Islame* është bartëse kryesore e frymës, e ideve dhe vlerave islame në Kosovë dhe me gjerë, duke mos lënë anash edhe zhvillimet e kohës si ato kombëtare e politike të vendit tonë. Kjo revistë ka kaluar jo vetëm kufijtë kombëtarë, por ka depërtuar edhe në diasporën shqiptare nëpër Evropë. Shkrimet në këtë revistë janë të shumë zhanreve trajtime të ndryshme të çështjeve fetare, sociale, kulturore, shkencore, historike e arsimore. Në këtë revistë kishin hapësirë edhe shkrimet shkencore, historike, letrare e kulturore të trojeve shqiptare, këtu botonin shkrimet e tyre edhe profesorët universitarë, shkrimtarë, gazetarë e politikan. Edhe në trendin bashkëkohorë të zhvillimeve teknologjike të mediave, ekzistojnë me dhjetëra ëëbfaqe e portale nëpër internet si faqe zyrtare e jo zyrtare, në të cilat informata shkencore ka mjaftueshëm.

Fjalët kyçe: periodiku islam në gjuhën shqipe, revista *Dituria Islame*, kulturore islame shqiptare

Abstract: Islamic journalism in the Albanian language in Kosovo started with the yearbook *Takvim* in 1945, and in 1962 the *Buletini informativ* was published, which in 1970 was called the magazine *Edukata Islame* and in 1986 the magazine *Dituria Islame* was published. From June 1986 to August 1990, it published 17 issues (four double issues) which initially contained authorial writings about Islamic faith and science, as well as translations from Arabic, English, Turkish, Bosnian, German, and other languages. Initially as a religious-informative magazine intended to be published every three months, and later it also had two issues, which also came to the forefront of propaganda against Islam and Albanians. The magazine *Dituria Islame* is the main carrier of the spirit, ideas and Islamic values in Kosovo and beyond, not leaving aside the developments of the time such as the national and political ones of our country. This magazine has crossed not only national borders, but has also penetrated the Albanian diaspora throughout Europe. The writings in this magazine are of many genres, different treatments of religious, social, cultural, scientific, historical and educational issues.

This magazine also had space for scientific, historical, literary and cultural writings of Albanian lands, university professors, writers, journalists and politicians also published their writings here. Even in the contemporary trend of technological developments in the media, there are dozens of websites and portals on the Internet as official and unofficial pages, in which there is sufficient scientific information.

Keywords: Islamic periodical in Albanian, *Dituria Islame* magazine, Albanian Islamic culture

Revista *Dituria Islame* dhe Impakti i saj në Edukimin dhe Formësimin Islam e Rinisë

The Journal *Dituria Islame* and its Impact on the Religious Education and Islamic Formation of Youth

Assist. Prof. Dr. Rexhep Suma

Faculty of Islamic Studies - Pristina

Abstrakt: Revista *Dituria Islame* ka pasur një ndikim të theksuar në edukimin dhe formësimin e rinisë shqiptare, duke kontribuar në zhvillimin e dijeve fetare dhe kulturore. Ky studim ka si qëllim analizimin e ndikimit të revistës në formimin intelektual dhe moral të të rinjve, duke e shqyrtuar atë në kuadër të sfidave bashkëkohore. Përmes artikujve të saj, revista ka ndihmuar në thellimin e kuptimit të Islamit dhe ka forcuar identitetin fetar dhe kulturor të lexuesve të rinj. Si objektivi i studimit do ta bëjë analizën rolin e revistës *Dituria Islame* në edukimin fetar të rinisë, të vlerësojë ndikimin e saj në formësimin e moralit dhe identitetit islam të të rinjtë si dhe të shqyrtojë sfidat dhe mundësitë për përmirësimin e ndikimit të revistës në epokën digjitale. Kurse si metodologji do të përdorë qasjen e kombinuar cilësore dhe sasiore analizë të përmbajtjes së artikujve të revistës për të vlerësuar temat dhe mesazhet e përcjella, hulumtimi historik mbi ndikimin e revistës në edukimin islam. Studimi ka për qëllim të ofrojë një vlerësim të plotë mbi impaktin e revistës *Dituria Islame*, duke theksuar rëndësinë e saj në edukimin fetar dhe nevojën për përshtatjen e saj me teknologjinë moderne, për të vazhduar të mbetet një burim i rëndësishëm i diturisë islame për brezat e ardhshëm.

Fjalët kyçe: edukatë, formësim, fe, *Dituria Islame*, impakt

Abstract: The journal *Dituria Islame* has played a pivotal role in shaping the religious and intellectual orientation of Albanian youth, particularly in the context of post-communist transformation and renewed Islamic awareness. This research aims to critically examine the journal's contribution to the moral, intellectual, and spiritual formation of young generations by analyzing its content, themes, and pedagogical orientation within the framework of contemporary societal challenges. Through its scholarly and accessible articles, the journal has served as a medium for disseminating Islamic knowledge, cultivating ethical values, and reinforcing a strong sense of religious and cultural identity among youth. The main objectives of the study are to assess the extent to which *Dituria Islame* has influenced religious education, to evaluate its effectiveness in moral formation, and to identify challenges and opportunities for strengthening its role in the digital era. Methodologically, the study adopts a mixed-methods approach, combining qualitative content analysis of selected articles with quantitative trends of publication focus, alongside a historical-analytical review of the journal's evolution and societal influence. The findings aim to offer a comprehensive evaluation of *Dituria Islame* as a key institution in the Islamic pedagogical landscape, while also underlining the imperative for its adaptation to digital media platforms in order to preserve its relevance and pedagogical mission for future generations.

Keywords: religious education, youth formation, Islamic identity, *Dituria Islame*, journal impact, digital challenges

Shkatërrimi i Mendimit Islam pas Instalimit të Regjimit Komunist në Vitet 1945-1967

The Destruction of Islamic Thought after the Installation of the Communist Regime in the Years 1945-1967

Roald Hysa

Independent Researcher

Abstrakt: Me këtë kumtesë të shkurtër synoj të jap se si u dëmtua në mënyrë të pariparueshme mendimi islam në gjuhën shqipe, i cili daton me botimet më të hershme në fillim të shek. XX e në vijim. Botime të shumta dhe dy revistat e Komunitetit Mysliman gjeneruar përmes artikujshkruesve të shumtë mendimin zyrtar islam në territorin e Shqipërisë. Mirëpo instalimi i regjimit komunist në Shqipëri e ndërpreu vijimësinë e natyrshme të këtij mendimi për ta shkatërruar sistematikisht edhe atë trashëgimi të mbetur në librat dhe revistat islame, duke i ndaluar ato nga qarkullimi dhe duke i mbledhur për t'i djegur.

Fjalët kyçe: mendimi Islam, kultura Islame, trashëgimi, censura

Abstract: With this short paper, I aim to show how Islamic thought in the Albanian language was irreparably damaged, a tradition that dates back to the earliest publications at the beginning of the 20th century and onward. Numerous publications and the two journals of the Muslim Community, through the writings of many contributors, generated the official Islamic thought within the territory of Albania. However, the establishment of the communist regime in Albania interrupted the natural continuity of this thought, systematically destroying even the remaining legacy found in Islamic books and journals by banning their circulation and collecting them to be burned.

Keywords: Islamic thought, Islamic culture, legacy, censorship

Keqkuptimet rreth Fesë dhe Qasja e Revistës *Edukata Islame* në Flakjen e tyre: Përplasja e Fesë me Shkencën si Rast Studimi

Misunderstandings around Religion and the Approach of the *Edukata Islame* Magazine in Removing them: Clash of Religion with Science as a Case of Study

Dr. Sedat Islami

Islamic Community of the Republic of Kosovo

Abstrakt: Gjysma e dytë e shekullit XX karakterizohet për zhvillime të disfavorshme për fenë dhe konceptet e saja. Niveli i lartë i analfabetizmit dhe përhapja e ideve materialiste kishin krijuar terren të përshtatshëm sa për besëtytni, sa për bindje e koncepte të gabuara përkitazi me fenë. Kjo e fundit shihej si prapambeturi, se kinse binte ndesh me shkencën dhe zhvillimin, dhe rrjedhimisht edhe si pengesë, për çka u ndërmorën hapa të ndryshëm për ta luftuar. Konfliktin e fesë me shkencën e përdorën si parullë. Në këto rrethana, komuniteti mysliman, nëpërmjet mekanizmave që kishte, ishte aktivizuar për t'i flakur këto bindje të gabuara për fenë. Ky studim, në fokus ka angazhimin e revistës *Edukata Islame* për sqarimin e të vërtetave përkitazi me fenë dhe shkencën. Punimi synon të hedh dritë mbi kontributin që kjo revistë ka luajtur në dy dekadat e para të saj për zbardhjen e të vërtetave fetare. Rëndësia e tij qëndron në dokumentimin që i bënë kësaj veprimtarie të rëndësishme të institucioneve fetare islame në Kosovë për qartësimin e të vërtetave fetare. Metoda e ndjekur është kryesisht përshkruese. Të gjeturat e punimit konfirmojnë se feja dhe shkenca përputhen, se institucionet fetare islame në Kosovë kanë promovuar frymën e mirëfilltë shkencore që nuk përjashton fenë, se ideja për përplasjen e fesë me shkencën ka qenë paragjykim dhe fantazi që mendimi komunist e ka promovuar gabueshëm. Rekomandimi kryesor i punimit është që t'i kushtohet vëmendje më e madhe publicistikës islame dhe të merret si referencë, veçmas për çështjet që kanë të bëjnë me fenë dhe institucionet e saja në Kosovë.

Fjalët kyçe: Islami, Kurani, shkenca, *Edukata Islame*, Kosovë

Abstract: The second half of the XX century is characterized for the unfavorable developments for religion and its concepts. The high level of analphabetism and the spread of the materialist ideas had already created a favorable environment for superstitions, as well as for the wrong convictions and concepts in relation to religion. The latter was considered as a primitivism, which seemed to counteract with science and development, and consequently, was also seen as a barrier, for what various steps were undertaken in order to fight it. The conflict of the religion with science was therefore used as a propaganda. In these circumstances, the Muslim community, through its mechanisms that it possessed, was activated to remove these wrong convictions regarding religion. This study focuses on the commitment of the *Edukata Islame* magazine for explaining the truths in relation to religion and science. The research aims to shed light on the contribution that this magazine has played in its first two decades for the clarification of religious truths. Its importance lies in the documentation that was done in regards to this important work of the Islamic religious institutions in Kosovo for the clarification of the religious truths. The research employs a descriptive methodology. The findings confirm that religion and science collide, and that Islamic religious institutions in Kosovo have promoted the genuine scientific spirit which does not exclude religion, and that the idea for the clash of religion with science has been a prejudice and fantasy which was wrongly promoted by the communist thought. The main recommendation of the research is to pay a special and bigger attention to the Islamic publications, and to take them as reference sources, in particular for the matters that belong to religion and its institutions in Kosovo.

Keywords: Islam, Qur'an, science, Islamic Education, Kosovo

Shkrimet në Revistën *Dituria Islame* 1986-1990 për Rilindasit

Writings in the Magazine *Dituria Islame* 1986-1990 about the Rilindas

Dr. Selim Selimi

University of Pristina

Abstrakt: Aktivitetet e shtypit islam janë bërë një mjet i rëndësishëm për ruajtjen e identitetit shqiptar-mysliman në Kosovë e më gjërë, gjat viteve 1986-1990 të Ish Jugosllavis. Në revistën *Dituria Islame* shihet qartë se në artikujt e botuar në 20 numrat e këtij hulumtimi, që ka mbajtur gjallë lidhjet kulturore të komunitetit shqiptarë-myslyman në Kosovë. Aktiviteti i parë i shtypit Islam i cili filloi në vitin 1986 në Prishtinë, vazhdon edhe sot të botohet në Republikën e Kosovës. Revista *Dituria Islame*, e cila kishte një vend të rëndësishëm në jetën e shtypit të komunitetit shqiptar-mysliman në Kosovë. E cila vitin 2026 mbush një jetë katër dekada-dyzet vite. Në Kryesinë e Bashkësisë Islamë të Kosovës, gjatë viteve tetëdhjetë, ishin të preokupuar nga ideja për themelimin e një gazete periodike, e cila për nga koncepti dhe përmbajtja, që do t'i përmbushte kërkesat dhe nevojatbnë territorin ku do ta ushtronte misionin e saj edhe më gjërë. Kryesia e Bashkësisë Islame në Prishtinë, propozimi i saj ishte që revista tremujore të emërtohej *Dituria Islame* me nëntitull revistë fetare, kulturore dhe shkencore. Vlen të theksohet se Kryesia e Bashkësisë Islame deri në vitin 1986 nuk kishte periodik të vetin, me anë të të cilit do të informonte pjesëtarët e vet për nevojat e problemet, mbi punën, sukseset dhe dobësitë e veta. Përveç kësaj, Kryesia e BI-së synonte prezantimin e vlerave të kulturës islame, të mësimit dhe mendimit islam në përgjithësi. *Dituria Islame*, përveç misionit të saj si një revistë fetare, në kohë të dhura ishte në funksion edhe të informacioneve me lajme ditore gjatë ditëve të rënda të viteve 1989 '90. Në këtë punim hulumtues do t'i njoftojm shkrimet e botuara në revistën *Dituria Islame* për figurat e njohura për Rilindasit Shqiptare gjat administrimit Osman. Nga numri i parë i botimit në vitin 1986 deri në numrin 20 të vitit 1990, janë trajtuar katër figura të Rilindjes Kombëtare: Hoxhë Hasan Tahsini, Sami Frashëri, Naim Frashëri, dhe Hafiz Ali Korça. Kryeredaktori i parë i *Dituria Islame*, për vitet 1986-1990 ishte Haxhi Jetish Bajrami.

Fjalët kyqe: revista shqip, *Dituria Islame*, Rilindasit, shkrime

Abstract: The activities of the Islamic press became an important tool for preserving the Albanian-Muslim identity in Kosovo and beyond during the years 1986-1990, under the former Yugoslavia. In the magazine *Dituria Islame*, it is clearly seen through the articles published in the 20 issues covered by this research that the cultural ties of the Albanian-Muslim community in Kosovo were actively maintained. The first initiative of the Islamic press, which began in 1986 in Pristina, continues to be published today in the Republic of Kosovo. *Dituria Islame* held a significant place in the life of the Albanian-Muslim community's press in Kosovo, and in 2026 it will mark its 40th anniversary. During the 1980s, the leadership of the Islamic Community of Kosovo was deeply engaged in the idea of establishing a periodic publication that would, in terms of concept and content, meet the needs and expectations of the community within its mission area and beyond. The Islamic Community leadership in Pristina proposed that the quarterly magazine be titled *DITURIA ISLAME*, with the subtitle: *Religious, Cultural, and Scientific Magazine*. It is worth noting that until 1986, the Islamic Community had no periodical of its own through which it could inform its members about internal issues, achievements, challenges, and needs. In addition, the leadership aimed to present the values of Islamic culture, education, and thought in general. Aside from its religious mission, *Dituria Islame* also served as a source of timely information and daily news during the difficult years of 1989 and 1990. This research paper focuses on the articles published in the magazine *Dituria Islame* that address well-known figures of the Albanian National Renaissance (*Rilindja Kombëtare*) during the period of Ottoman administration. From the first issue in 1986 to the 20th issue in 1990, four key figures of the National Renaissance were discussed: Hoxhë Hasan Tahsini, Sami Frashëri, Naim Frashëri, Hafiz Ali Korça. The first editor-in-chief of *Dituria Islame* during the years 1986-1990 was Haxhi Jetish Bajrami.

Keywords: Albanian-language magazine, *Dituria Islame*, Rilindas, writings

Makedonya'da Bir Özgürlük Mücadelesi Yücel Hareketi ve *Birlik* Gazetesi

A Struggle for Freedom in Macedonia: The Yücel Movement and *Birlik* Newspaper

Dr. Seyithan Altaş

Recep Tayyip Erdoğan University

Özet: Bu çalışma, Makedonya'daki Türk halkının özgürlük mücadelesinin önemli bir parçası olan Yücel Hareketi'ni ve bu hareketin önemli yayın organı olan *Birlik Gazetesi*'ni ele almaktadır. Yücel Hareketi, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Makedonya Türklerinin sosyal, kültürel ve siyasi haklarını savunmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu hareket, Makedonya'daki Türklerin varlığını sürdürebilmesi için dil, eğitim ve kültür gibi alanlarda önemli adımlar atmıştır. Yücel Hareketi'nin sosyal, kültürel ve siyasi bağlamdaki etkileri, o dönemdeki diğer halklar tarafından da kabul görmüş ve bir anlamda Balkanlar'daki özgürlük mücadelesinin sembollerinden biri haline gelmiştir. *Birlik Gazetesi* ise, hareketin sesini duyurmak, halkı bilinçlendirmek ve ulusal birlikteliği sağlamak adına büyük bir rol oynamıştır. Gazetenin yayımlanması, Makedonya Türklerinin karşılaştığı zorlukları dile getirmek ve onların özgürlük mücadelesini desteklemek amacıyla yapılmıştır. Makedonya Türklerinin, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde yaşadıkları zorluklar ve sonrasındaki birlik ve beraberlik mücadelesinde, Yücel Hareketi ve *Birlik Gazetesi* büyük bir rol oynamıştır. Yücel Hareketi'nin ve Birlik Gazetesi'nin, Makedonya'daki Türklerin tarihindeki yeri, sadece bir insan hakları mücadelesi değil, aynı zamanda kültürel direncin, birlikteliğin ve dayanışmanın da simgesidir. Çalışma, bu hareketin tarihsel bağlamını ve Makedonya'daki Türk toplumunun özgürlük arayışındaki yerini tartışmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yücel Hareketi, Makedonya, *Birlik* gazetesi, gazete, özgürlük

Abstract: This study examines the Yücel Movement, an important part of the freedom struggle of the Turkish people in Macedonia, and its significant publication organ, *Birlik Gazetesi* (Unity Newspaper). The Yücel Movement emerged during the late Ottoman period with the aim of defending the social, cultural, and political rights of the Turkish people in Macedonia. This movement took important steps in areas such as language, education, and culture to ensure the continued existence of the Turkish community in Macedonia. The social, cultural, and political impacts of the Yücel Movement were also recognized by other peoples of the time, and it became, in a sense, one of the symbols of the freedom struggle in the Balkans. *Birlik Gazetesi* played a significant role in amplifying the movement's voice, raising public awareness, and promoting national unity. The publication of the newspaper was intended to highlight the challenges faced by the Turkish people in Macedonia and support their freedom struggle. During the late Ottoman period and in the subsequent independence movement, the Yücel Movement and *Birlik Gazetesi* played a major role. The place of the Yücel Movement and Birlik Newspaper in the history of Turks in Macedonia is not just a struggle for human rights, but also a symbol of cultural resilience, unity, and solidarity. The study discusses the historical context of this movement and the role of the Turkish community in Macedonia's quest for freedom.

Keywords: Yücel Movement, Macedonia, *Birlik* newspaper, newspaper, freedom

***Eylülcü Çocuk* Gazetesinin 1960 Yılındaki Yayın İçeriği Üzerine bir İnceleme**

An Analysis of the Themes in the 1960 Children's Newspaper *Eylülcü Çocuk*

Dr. Sibel Mustafa-Rashidova

Independent Researcher

Özet: *Eylülcü Çocuk* gazetesi, Bulgaristan'da 1946-1960 yılları arasında yayımlanan bir çocuk gazetesidir. Dönemin “Septemvriyçe” organizasyonunun yayımladığı Bulgarca gazetenin Türkçe eki olarak yayımlanır. Bu organizasyonun temel hedefi 9-14 yaş arasındaki çocuklara yönelik olarak yönelik ideolojik eğitim ve çocukların sosyalizm ruhunda yetiştirilmesi yönündedir. Bu bildirinin amacı, yazarın ulaşabildiği 1960 yılında yayımlanan toplam 23 sayıda yer alan içeriklerin nitel analiz yöntemi kullanılarak inceledikten sonra elde edilen sonuçları bilim dünyasının bilgisine sunmaktır. Gazetenin genel olarak içeriği belirlendikten sonra nitel analiz yöntemlerinden tematik analiz çerçevesinde *Eylülcü Çocuk* gazetesinde hangi ana temaların ele alındığı, toplumsal ve kültürel mesajların içeriği, özel günlerin nasıl ele alındığı olarak konular incelenmiştir. Bu konuların eğitimsel niteliği, çocukların öğrenme sürecine katkıları ve dil kullanımına ayrıca değinilmiştir. Sonuç bölümünde *Eylülcü Çocuk* gazetesinin dönemin çocukları üzerindeki etkisi, eğitim ve kültürel açıdan katkıları özetlenmiştir. Gazetenin kuruluş amacı doğrultusunda ideolojik konular işlendiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Bulgaristan, çocuk süreli yayınları, Türk azınlık basını

Abstract: *Eylülcü Çocuk* newspaper is a children's newspaper published in Bulgaria between 1946-1960. It was published as a Turkish supplement to the Bulgarian newspaper published by the 'Septemvriyçe' organisation of the period. The main goal of this organisation was ideological education for children between the ages of 9-14 and the raising of children in the spirit of socialism. The aim of this paper is to present the results obtained after analysing the contents of 23 issues of the newspaper published in 1960 using the qualitative analysis method. After determining the content of the newspaper in general, within the framework of thematic analysis, which main themes were discussed in *Eylülcü Çocuk* newspaper, the content of social and cultural messages, and how special days were handled were examined. The educational nature of these issues, their contribution to children's learning process and language use were also mentioned. In the conclusion section, the impact of the newspaper *Eylülcü Çocuk* on the children of the period and its educational and cultural contributions are summarised. It was concluded that the newspaper covered ideological issues in line with its founding purpose.

Keywords: Bulgaria, children's periodicals, Turkish minority press

Roli i Revistës *Edukata Islame* në Komentimin dhe Interpretimin e Kur'anit në Kosovë Gjatë Viteve 1945-1990

The Role of *Edukata Islame* Journal in The Exegesis and Interpretation of the Qur'an in Kosovo During the Years 1945-1990

Assist. Prof. Dr. Valmire Batatina Krasniqi

Faculty of Islamic Studies in Pristina

Abstrakt: Roli i Kur'anit në shoqëritë myslimane ka qenë gjithmonë qendror, jo vetëm si tekst fetar, por edhe si burim i dijes, kulturës dhe identitetit shpirtëror. Edhe në traditën shqiptare myslimane, Kur'ani ka zënë një vend të veçantë, duke ndikuar në jetën religjioze dhe intelektuale të besimtarëve ndër shekuj. Në këtë kuadër, një ndër aspektet më të rëndësishme të këtij ndikimi ka qenë zhvillimi i literaturës së tefsirit dhe përpjekjet për ta përcjellë kuptimin e Kur'anit në gjuhën shqipe. Ky studim shqyrton pikërisht këtë dimension, me fokus në Kosovë dhe rolin e revistës *Edukata Islame* gjatë periudhës 1945-1990. Duke analizuar përkthimet e Kur'anit, shkrimet akademike dhe qasjet metodologjike të paraqitura në këtë revistë, punimi synon të identifikojë përpjekjet kryesore të interpretimit kuranor në një kontekst të vështirë ideologjik dhe shoqëror. Nëpërmjet një ndarjeje kronologjike dhe analize përmbytëse, studimi thekson rëndësinë historike e shpirtërore të kësaj reviste si një faktor kyç në ruajtjen e trashëgimisë islame dhe në formësimin e identitetit fetar e shoqëror në Kosovë. Rezultatet nënvizojnë nevojën për studime të mëtejshme mbi shtypin fetar shqiptar dhe rolin e tij në diskursin islam bashkëkohor.

Fjalët kyçe: Kosova, Kur'an, *Edukata Islame*, Tefsir, Ulumu'l-Kur'an

Abstract: The role of the Qur'an in Muslim societies has always been central—not only as a religious text but also as a source of knowledge, culture, and spiritual identity. In the Albanian Muslim tradition as well, the Qur'an has held a special place, shaping the religious and intellectual life of believers across centuries. Within this framework, one of the most significant aspects of its influence has been the development of tafsir literature and the efforts to convey the meaning of the Qur'an in the Albanian language. This study explores precisely this dimension, with a focus on Kosovo and the role of the journal *Edukata Islame* during the period 1945–1990. By analyzing Qur'an translations, academic writings, and methodological approaches presented in this journal, the paper aims to identify key efforts in Qur'anic interpretation within a challenging ideological and social context. Through a chronological and content-based analysis, the study highlights the historical and spiritual significance of this journal as a key factor in preserving Islamic heritage and shaping religious and social identity in Kosovo. The findings emphasize the need for further research on the Albanian religious press and its role in contemporary Islamic discourse.

Keywords: Kosovo, Qur'an, *Edukata Islame*, Tafsir, Ulum al-Qur'an

Komünizme Geçiş Dönemi Bulgaristan'ında Türkçe Süreli Yayınlar Üzerinden İslâm Düşüncesinin İzini Sürmek (1945-1950)

Tracing Islamic Thought Through Turkish Periodicals in Bulgaria During the Transition Period to Communism (1945-1950)

Vedat S. Ahmed

Supreme Islamic Council of the Muslim Denomination in the Republic of Bulgaria

Özet: İkinci Dünya Savaşı sonrasında şekillenmeye başlayan yeni dünya düzeninde Bulgaristan, Sovyetler Birliği liderliğindeki Doğu Bloku içerisinde yer almıştır. Zira 9 Eylül 1944 tarihinde ülkede gerçekleştirilen devrim sonucu Bulgar İşçi Partisinin baskın olduğu Vatan Cephesi adlı siyasî oluşum iktidarı ele geçirmiştir. Ülkede yeni ve adil bir toplumsal düzen kurma iddiasıyla ortaya çıkan Vatan Cephesi, beş yıl içerisinde sovyet tipi bir totaliter sosyalist düzen kurmuştur. Bu kısa zamanda çok önemli gelişmeler yaşanmış, bir taraftan sabık devirle hesaplaşıırken, aynı zamanda yeni düzene ayak uydurmada zorluk yaşayanlara da gözdağı verilmiş, diğer taraftan ise önceki dönemde kısıtlanan bazı alanlara özgürlük getirilmiştir. Bu bağlamda azınlıklara yönelik özgürlükçü bir politika iddiası ortaya konmuş ve bazı somut adımlar da atılmaya başlanmıştır. Bulgaristan Türk azınlığının önceki dönemde kısıtlanan eğitim, yayın ve kültür hakları gibi bazı hakları konusunda olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Bu kapsamda Türkçe süreli yayınlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunlar arasında 14 Mayıs 1945 tarihinde yayınlanmaya başlayan yeni yönetimin Türkçe yayını olan *Işık* gazetesi önem arz etmektedir, zira daha sonra *Yeni Işık* adını alan gazete yıllarca yayınlanmaya devam etmiştir. Bunu, 1946 yılında çocuklara yönelik *Eylülcü Çocuk* ve 1948 yılında da gençlik yayını olan *Halk Gençliği* adlı Türkçe gazeteler izlemiş, başka yayınlar da yapılmıştır. 1945-1950 yılları arasındaki geçiş dönemi, daha sonraki totaliter ve ateist döneme hazırlık mahiyetindedir. Bu dönemde komünizm ve ateizm propagandası başlamakla beraber dinî alanda bazı özgürlüklerin varlığı görülmektedir. Bu bakımdan bir taraftan Başmüftülük ve idaresi altındaki müftülükler, diğer taraftan Nüvvâb Medresesi ve bazı diğer medreseler faaliyetlerini sürdürürken, aynı zamanda bu kurumların temsilcileri ve medreselerde eğitim gören farklı şahsiyetler temkinli de olsa toplumsal hayatta yerlerini alma çabası içinde olmuşlardır. Ayrıca yeni dönemdeki fırsatlardan istifade ederek ön plana çıkan yeni bazı şahsiyetlerin de olduğu görülmektedir. Bu geçiş döneminde belirli konularda İslâm referans olarak gösterildiği gibi, daha sonraki dönemde yaşanacak katı ateizm propagandası ve İslâmî toplumsal hayattan koparıp atma çabalarının

olmadığı görülmektedir. Bu durumu Türkçe süreli yayınlar üzerinden takip etmek mümkündür. Zira sözü edilen süreli yayınlarında sınırlı da olsa İslâm'a atıfların yapıldığı ve ortaya konan ürünlerde İslâm düşüncesinin yansımalarının olduğu görülmektedir. Özellikle bahsi geçen üç gazetenin başlarında veya yayın kurullarında Şumnu Nüvvâb Medresesi mezunları veya hocalarının bulunması bu iddiayı güçlendirmektedir. Ancak önceki dönem İslâm düşüncesinin bu dönemde ne ölçüde sürdürülebildiği, hangi özelliklerini koruyabildiği ve ne tür yeniliklere kapı araladığı sorularına bu çalışma cevap arayacaktır.

Anahtar kelimeler: Bulgaristan, sosyalizm, Türkçe Basın, İslâm, Nüvvâb

Abstract: In the aftermath of World War II, Bulgaria became part of the Eastern Bloc under Soviet leadership. Following the revolution of 9 September 1944, the political coalition known as the Fatherland Front (Otechestven front, OF), dominated by the Bulgarian Worker's Party, seized power. Claiming to establish a new and just social order, the Fatherland Front implemented a Soviet-style totalitarian socialist regime within five years. During this period, significant transformations took place: while the new government sought to settle accounts with the previous regime and suppress those struggling to adapt, it also introduced certain freedoms in previously restricted areas. In this context, a policy ostensibly favoring minority rights was adopted, and concrete steps were taken in this direction. The Turkish minority in Bulgaria experienced positive developments regarding their previously restricted rights, particularly in education, publishing, and cultural spheres. Within this framework, Turkish-language periodicals began to emerge. Among them, *Işık*, launched on 14 May 1945, as an official Turkish-language publication of the new government, holds particular significance. Later renamed *Yeni Işık*, the newspaper continued its publication for years. This was followed by *Eylülcü Çocuk*, a children's magazine published in 1946, and *Halk Gençliği*, a youth publication launched in 1948, along with several other periodicals. The transitional period between 1945 and 1950 served as a prelude to the subsequent era of totalitarianism and state-enforced atheism. While communist and atheist propaganda had already begun during this time, some religious freedoms were still present. In this respect, while the Grand Mufti's Office and regional mufti administrations, and the Madrasa al-Nuwwâb and some other religious schools continued their activities, at the same time, representatives of these institutions and various figures who received education in madrasahs made an effort to take their place in social life, albeit cautiously. It is also seen that there are some new figures who have come to the fore by taking advantage of the opportunities in the new period. During this transitional phase, Islam was occasionally referenced as a point of legitimacy, and there was no overt effort to completely eradicate Islamic influence from social life, as would later be seen under stricter atheist policies. These developments can be traced through Turkish-language periodicals, which, albeit in a limited manner, contained references to Islam and reflected aspects of Islamic thought. Notably, the involvement of graduates and instructors from the Madrasa al-Nuwwâb in the editorial teams of the three aforementioned newspapers reinforces this claim. However, this study aims to explore to what extent Islamic thought from the previous period was sustained, which of its characteristics were preserved, and what new transformations it underwent during this time.

Keywords: Bulgaria, socialism, Turkish Periodicals, Islam, Nuwwâb

***Der Gerade Weg* ve Avrupa İslamı'nın İnşası: Savaş Sonrası Avusturya'da Müslüman Entelektüel Direnişi ve Dini Kurumsallaşma (1958-1979)**

***Der Gerade Weg* and the Construction of European Islam: Muslim Intellectual Resistance and Religious Institutionalization in Post-War Austria (1958-1979)**

Yunus Dilber

Yunus Emre Enstitüsü - Üsküp

Prof. Dr. Emel Topcu

Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Özet: Bu çalışma, *Der Gerade Weg* adlı süreli yayının, savaş sonrası Avusturya'da (1958-1979) İslam'ın kurumsallaşması ve İslami düşüncenin evrimi sürecindeki rolünü incelemektedir. Boşnak Müslüman entelektüeller—özellikle Smail Balić—tarafından kurulan bu dergi, Müslüman kimliğinin ifade edilmesi, dini hakların savunulması ve Avrupa bağlamında ulusötesi İslami söylemin geliştirilmesi açısından kritik bir platform haline gelmiştir. Derginin yayımlandığı dönem, Avusturya'daki İslam'ın hukuki tanınması ve Avusturya İslam Cemaati'nin (IGGÖ) kurulması gibi önemli kurumsal gelişmelerle örtüşmektedir. On dokuz yıl boyunca yayımlanan *Der Gerade Weg*, 1945 sonrası entegrasyon sorunları, dini azınlık statüsü, devlet okullarında din eğitimi, İslam'da kadının yeri, dinler arası ilişkiler ve medyada İslamofobiye karşı duruş gibi, Avusturya ve Avrupa'daki Müslümanların karşılaştığı güncel meselelere eğilmiştir. Ayrıca, pedagojik konular (örneğin Türkçe eğitimi) da dergide yer bulmuş, yayın aynı zamanda daha geniş İslam dünyasıyla diyalog zemini sunmuştur. Almanca, Boşnakça, Türkçe, Arapça, Farsça, Arnavutça, İngilizce, Danca ve Fransızca gibi birçok dilde yayımlanması, Avusturya'daki Müslüman toplumun kültürel çoğulluğunu yansıtmaktadır. Derginin kapsamlı ve çok yönlü içeriği göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma inceleme alanını tematik içerik analizi yöntemiyle daraltmaktadır. Özellikle, İslam'ın Avusturya'daki kurumsallaşma süreci, din ve barış ilişkisine yönelik yaklaşımlar, Avrupa'daki Müslümanların sosyal ve hukuki konuları, İslam'da kadının yeri ile dinler arası diyalog gibi

öne çıkan ve tekrarlayan söylemler mercek altına alınmaktadır. Ayrıca tarihi fotoğraflar ve karikatürler gibi görsel materyaller kültürel belgeler olarak değerlendirilmekte; bunun yanı sıra dil kullanımı ve editoryal değişimlere ilişkin istatistiksel veriler de analize dâhil edilmektedir. Araştırmının bulguları, *Der Gerade Weg* dergisinin, tabana dayalı medya faaliyetleri, entelektüel direniş ve dini diploması alanlarının kesişim noktasında özgün bir yayın organı olarak öne çıktığını göstermektedir. Dergi, yalnızca Avusturya'daki Müslüman toplumu bilgilendirme ve bütünleştirme işleviyle sınırlı kalmamış; aynı zamanda bağlamsal teoloji ve sivil katılım temelli bir 'Avrupa İslamı' modelini uluslararası kamuoyuna sunma çabası da gütmüştür. Bu çalışma, *Der Gerade Weg* dergisini, 20. yüzyılın ortalarında Avrupa'da İslami kimliğin sosyo-politik düzlemdeki inşası ve müzakere süreçleri bağlamında, Müslüman entelektüel faaliyetlerin ve medya stratejilerinin analizine imkân tanıyan vazgeçilmez bir tarihsel kaynak olarak konumlandırmaktadır.

Anahtar kelimeler: Avrupa İslamı, Müslüman medyası, dini azınlıklar, İslam'ın kurumsallaşması, *Der Gerade Weg*, Avusturya

Abstract: This study examines the role of the periodical *Der Gerade Weg* in the institutionalization of Islam and the evolution of Islamic thought in post-war Austria (1958-1979). Founded by Bosnian Muslim intellectuals, notably Smail Balić, the magazine became a critical platform for articulating Muslim identity, advocating religious rights, and facilitating transnational Islamic discourse in a European context. Its publication coincided with key milestones in Austrian Islamic institutional history, including the formal recognition of Islam and the establishment of the Islamic Religious Community in Austria (IGGÖ). Spanning nineteen years, *Der Gerade Weg* addressed pressing issues facing Muslims in Austria and Europe: integration challenges after 1945, legal status as a religious minority, religious education in public schools, women's roles in Islam, interfaith relations, and resistance to Islamophobia in media. The periodical also covered pedagogical concerns like Turkish language instruction and served as a hub for dialogue with the broader Muslim world. Published in multiple languages—German, Bosnian, Turkish, Arabic, Farsi, Albanian, English, Danish, and French—it reflected the cultural plurality of Austria's Muslim population. Given the scope of the magazine's content, this study narrows its focus through thematic content analysis. It examines recurring discourses, particularly on the institutionalization of Islam in Austria, perspectives on religion and peace, the social and legal status of Muslims living in Europe, the position of women in Islam, and approaches to interreligious dialogue. Visual materials such as historical photographs and cartoons are analyzed as cultural artifacts, alongside statistical data on language distribution and editorial evolution. Findings reveal *Der Gerade Weg* as a unique convergence of grassroots media, intellectual resistance, and religious diplomacy. It served not only to inform and unite Austria's Muslim community but also to project a model of "European Islam" rooted in contextual theology and civic participation. This study positions the magazine as an invaluable historical source for understanding Muslim intellectual agency, media strategies, and the socio-political negotiation of Islamic identity in mid-20th-century Europe.

Keywords: European Islam, Muslim media, religious minorities, Islamic institutionalization, *Der Gerade Weg*, Austria

Symposium Organizing Committee

Assist. Prof. Dr. Ahmet K rođlu, Istanbul University, Türkiye (Chair)

Dr. Sevba Abdula, Balkan Studies Foundation, North Macedonia

Assist. Prof. Dr. Serdar Serdarog lu, Istanbul University, Türkiye

Dr. Mustafa Öztürk, Kırklareli University, Türkiye

Assoc. Prof. Dr. Hamdi  ilingir, Sakarya University, Greece

Dr. Sedat Beslija, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Vedat S. Ahmed, Supreme Islamic Council of the Muslim Denomination in the Republic of Bulgaria, Bulgaria

Dr. Besir Neziri, The Islamic Community of the Republic of Kosovo, Kosovo

Dr. Besnik Emini, Institute of Spiritual and Cultural Heritage of Albanians, North Macedonia

Assoc. Prof. Dr. Fation Shabani, Trakya University, Albania

Muhammed Eser, Presidency for Turks Abroad and Related Communities, Türkiye

Yunus Dilber, Yunus Emre Institute - Skopje, Türkiye

Secretariat

Zehra A. Sadiki, Balkan Studies Foundation, North Macedonia

Symposium Scientific Committee

Prof. Dr. Mehmet Görmez, Institute of Islamic Thought, Türkiye

Prof. Dr. İhsan Fazlıođlu, Istanbul Medeniyet University, Türkiye

Prof. Dr. Cemil Aydın, The University of North Carolina, USA

Prof. Dr. Musa Musai, University of Tetova, North Macedonia

Prof. Dr. Qufli Osmani, University of Tetova, North Macedonia

Prof. Dr. Ekrem Demirli, Istanbul University, Türkiye

Prof. Dr. Murteza Bedir, Istanbul University, Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Bulut, Istanbul Sabahattin Zaim University, Türkiye
Prof. Dr. Şener Bilal, International Balkan University, North Macedonia
Prof. Dr. Petar Todorov, Institute of National History, North Macedonia
Prof. Dr. Hana Younis, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina
Assoc. Prof. Dr. Lindita Latifi, University of New York-Tirana, Albania
Assoc. Prof. Dr. Ali Erken, Marmara University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Zahit Atçıl, Istanbul Medeniyet University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Abdülkadir Macit, Kocaeli University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Ertuğrul Karakuş, Bolu Abant İzzet Bayral University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. İbrahim Halil Üçer, Istanbul Medeniyet University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Alim Arlı, Istanbul Technical University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Yunus Uğur, Marmara University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Süleyman Güder, Istanbul University, Türkiye
Assoc. Prof. Dr. Ermin Sinanovic, Center for Islam in the Contemporary World, Türkiye
Assist. Prof. Dr. Selime Hasanova, Sofia Higher Islamic Institute, Bulgaria
Assist. Prof. Dr. Memiş Merdan, Constantine of Preslav Shumen University, Bulgaria
Assist. Prof. Dr. Plarent Ruka, University of New York-Tirana, Albania
Assist. Prof. Dr. Drita Memeti, University of Tetova, North Macedonia
Assist. Prof. Dr. Agron Islami, Ali Hadri Institute of History - Pristina, Kosovo
Dr. Kenan Ismaili, Muftiny of Skopje, North Macedonia
Dr. Necdet Subaşı, Ministry of National Education, Türkiye
Dr. Hüseyin Bostancı, Bakesh, Greece
Dr. İbrahim Zeyd Gerçik, Marmara University, Türkiye

Notes

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Notes

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and extend across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

- balkanfoundation.com
- info@balkanfoundation.com
- facebook.com/balkanfound
- twitter.com/balkanfound
- instagram.com/balkanfound